

**INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION**

MAKTEN ATT BESKRIVA

**Ett kritiskt perspektiv på metadata i
multimediala arkiv**

Torun Odlöw

Examensarbete:	Masterexamensarbete DH2330, 30 hp
Program:	Digital Humaniora, Masterprogram, H2DHU
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt 2019
Handledare:	Jenny Bergenmar
Examinator:	Jonas Ingvarsson

Abstract

The study examines the knowledge produced by three cultural heritage resources through their respective metadata practices. It is performed with a critical perspective on descriptive metadata in multimedia, digital resources for cultural heritage. Through an archive perspective, more specifically a feminist-ethical perspective, the study seeks answers to the question of whether different metadata practices create the conditions for a more or less socially just archive. The empirical study showed in which aspects the metadata practice in the investigated archives affects the user's knowledge production.

Keywords: metadata practice, multimedia archives, ethics of care, user centering

Abstract

Studien granskar den kunskap som produceras av tre kulturarvsresurser genom deras respektive metadatapraktiker. Den utförs med ett kritiskt perspektiv på deskriptiv metadata i multimediala, digitala resurser för kulturarv. Genom ett arkivetiskt perspektiv, närmare bestämt ett feministiskt omsorgsetiskt perspektiv, söker studien svar på frågan om olika metadatapraktiker skapar förutsättningar för ett mer eller mindre socialt rättvist arkiv. Den empiriska undersökningen visade i vilka aspekter som metadatapraktiken i de undersökta scenarkiven påverkar användarens kunskapsproduktion.

Ämnesord: metadatapraktik, multimediala arkiv, omsorgsetik, användarcentrering

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Syfte	4
1.2. Frågeställningar	5
1.3. Teoretiska perspektiv	7
1.4. Teori	8
1.4.1. Feministisk omsorgsetik	8
1.4.2. Radikal empati	9
1.4.3. Problem kring feministisk omsorgsetik och radikal empati	11
1.4.4. Arkivteoretiska begrepp	12
1.5. Metod	13
1.6. Material	14
1.7. Metadata	15
1.8. Forskningsöversikt	17
2. Empirisk undersökning	22
2.1. Scendatabasen	22
2.2. Analys av Scendatabasen	26
2.3. Scenarkivet	28
2.4. Analys av Scenarkivet	31
2.5. Rambert archive	32
2.6. Analys av Rambert archive	44
3. Komparativ analys av metadatapraktiker	45
4. Resultatet i ljuset av tidigare forskning	48
5. Slutdiskussion	51
5.1. Etiska konsekvenser av metadatapraktiker i scenarkiv	51
5.2. "Multimediala arkiv"	52
5.3. Från användarcentrerade- till användardrivna arkiv	53
6. Käll- och litteraturförteckning	57
7. Elektroniska källor	58

1. Inledning

Den digitala revolutionen har gjort det angeläget att undersöka och förstå människans förändrade roll i förhållande till det nya, digitala samhället. Arkiven, som speglar vårt samhälle både till sin struktur och till sitt innehåll, genomgår parallella förändringar till samhällets digitaliseringsprocess. Konsekvenserna av de nya digitala arkiven och arkivariens nya funktioner för människan och samhället bör därför diskuteras, för att arkiven även fortsättningsvis ska vara relevanta och kunna spegla samhället. Den här studien lyfter en aspekt av den diskussionen och ger ett kritiskt perspektiv på metadata i diskussionen om arkivteori och praktik. Med utgångspunkt i feministisk omsorgsetik undersöks vilka etiska konsekvenser olika metadatapraktiker får för den externa användaren, i en multimedial arkivkontext.

Metadata är en del av de digitala arkivens funktioner som kräver en särskild uppmärksamhet. Den person som har som uppgift att skapa metadata, vare sig det är genom en beskrivande process eller en programmeringsprocess, och oavsett om det görs medvetet eller omedvetet, är med och formar hur kulturarvsmaterialet framställs och hur det kan användas nu och i framtiden. Det ställningstagande som arkivarien eller programmeraren gör, styr som konsekvens användarens och samhällets kunskapsproduktion, vilket måste ses som en form av maktutövning.

Inledningsvis presenteras studiens syfte, frågeställningar och relevans. Därefter redogörs för studiens teoretiska ramverk, arkivteoretiska begrepp samt för metod och material. I efterföljande avsnitt definieras metadata och problematiken kring den i multimediala arkiv. I en forskningsöversikt med aktuella arkivteoretiska- och arkivpraktiska debatter ges en beskrivning av arkivens skifte, från en systemcentrering till en användarcentrering, och hur synen på arkivariens roll växlat över tid. En empirisk undersökning visar sedan hur olika metadatapraktiker förhåller sig till arkivetisk teori. Resultatet från den empiriska undersökningen används sedan i en efterföljande komparativ analys. Studien avslutas till sist med en diskussion om hur metadata kan optimeras för användaren i multimediala arkiv.

1.1. Syfte

I studien granskas tre digitala arkiv med kulturarvsmaterial från scenkonstområdet och deras sinsemellan olika metadatapraktiker. Det huvudsakliga syftet är att visa på några arkivexempel som möter en användare i praktiken, för att undersöka vilka

konsekvenser som de olika metadatapraktikerna får för användaren, och för hans förståelse av de arkivens material.

Ett delsyfte är att synliggöra maktobalanser i arkivet, mot bakgrund av den aktuella diskussionen inom arkivteori och praktik. I den här studien innebär det att synliggöra den eventuella maktobalans som grundar sig i metadatapraktik.

Jag avgränsar studien genom att endast undersöka frågorna i ett användarperspektiv, och tar alltså inte hänsyn till övriga intressenter i ett arkiv. Avgränsningen är gjord eftersom en förskjutning pågår i arkiven från en systemcentrering till en användarcentrering. Jag anser därför att det är viktigt att analysera vad en förskjutning innebär utifrån användarens perspektiv.

De metadata som undersöks är de som är synliga för användaren. Jag undersöker inte vems intressen som finns representerade i designen av metadatastandard och de system som stödjer metadataproduktionen eller annan underliggande och dold metadata. Det är visserligen viktiga frågor eftersom de också styr kunskapsproduktionen, och dessutom på ett mindre synligt vis. För att inkludera de frågorna i undersökningen skulle det krävas en intervjustudie av personal från respektive dataarkiv, för att få tillgång till nödvändiga fakta, vilket inte var möjligt givet tidsramen för uppsatsen.

Under analysen tar jag inte hänsyn till de olika resursernas mål med sina arkiv, hur de är tänkta att användas, varför och av vem. Fokus läggs enbart på vad de olika metadatapraktikerna får för konsekvenser för användarens möjligheter att hitta och förstå ett arkivmaterial, och vad det innebär för användaren i ett maktperspektiv.

Varför de olika arkiven har de olika metadatapraktiker de har går jag inte heller in på; förutom att det ytterst beror på de informationsteknologiska möjligheterna, så finns det självklart andra anledningar till att man valt att utarbeta den ena eller andra metadatapraktiken. Inte minst så har de flesta arkiven för kulturarv idag små eller inga ekonomiska resurser att välja att implementera nya datateknologier, som skulle kunna underlätta för användaren för att hitta och förstå ett material. Oavsett varför arkiven har de metadatapraktiker de har, så är det viktigt att visa på konsekvenserna av dem, eftersom det formar den kunskapsbild som sedan förmedlas till användaren.

1.2. Frågeställningar

Olika metadatapraktiker innebär olika grader av sökbarhet och varierade möjligheter för användaren att förstå och forska på ett sökt material; i sämsta fall kan en

metadatapraktik innebära att en användare inte hittar eller förstår ett sökt material. Det kan också få allvarliga etiska konsekvenser, där användaren känner sig kränkt av den kunskapsbild som metadatapraktiken skapat, exempelvis genom att framställa en individ eller en grupp av individer på ett specifikt sätt, och som inte överensstämmer med gruppens eller individens bild av sig själv; i bästa fall kan användaren ta del av innehållet genom en personlig ingång. Det innebär att användaren har åtkomst till det material som är relevant för hen, baserat på vilken historisk och social kontext som hen anser sig komma ifrån. Får användaren därtill tillgång till materialet utifrån flera perspektiv, optimeras användarens möjligheter att forma sig en egen kunskapsbild av efterfrågat arkivmaterial.

Resursernas användargränssnitt påverkar också sökbarheten; ju generösare användargränssnitt som erbjuds användaren, desto fler och effektivare sätt att presentera metadata ges, något som hjälper användaren att hitta och förstå ett material. En del arkiv använder sig exempelvis av interaktiva kartor där användaren kan se sig omkring på de adresser som är relaterade till datamaterialet. Den vidare förståelse användaren får av den interaktiva funktionen är bland annat hur en reell plats ser ut, och kanske annan intellektuell förståelse, som är knuten till just den platsen. Samma metadata bestående av en adressuppgift ger inte den förståelsen. Exemplet visar hur viktigt användargränssnittet är för metadatapraktiken, eftersom det optimerar användarens förståelse av ett material i en digital resurs, förutom att erbjuda ett annat sätt att hitta ett material. Hur avancerade användargränssnitten är i arkivet beror ytterst på de informationsteknologiska möjligheter som finns tillgängliga. Idag finns det tekniska möjligheter för att användare ska kunna skapa sina egna virtuella samlingar från arkivet, få en rik kontext till materialet, organisera, dela och skriva ut och återanvända sina personliga samlingar, i stunden, och ofta helt gratis.

Frågorna som ställs i undersökningen syftar till att medvetandegöra vilka konsekvenser som olika metadatapraktiker får för användaren i multimediala arkiv:

1. Vilken förståelse blir möjlig för användaren genom metadatapraktiken, det vill säga genom de metadata som beskriver materialet i kulturarvsresursen?
2. Underlättar gränssnittet användarens möjligheter att hitta och förstå materialet?
3. Vilka etiska konsekvenser får den metadatapraktik och de gränssnitt som finns i arkivet för användaren?

Frågorna aktualiseras eftersom de digitala arkiven för kulturarv nu utvecklas från att vara systemcentrerade till att bli användarcentrerade, det vill säga resursernas funktioner anpassas från att tidigare i första hand ha varit till nytta för verksamheten, till att idag primärt möta de externa användarnas behov.

1.3. Teoretiska perspektiv

Studien antar ett kritiskt perspektiv på deskriptiv metadata i multimediala, digitala resurser för kulturarv. Genom ett arkivetiskt perspektiv, närmare bestämt ett feministiskt omsorgsetiskt perspektiv, söker studien svar på frågan om olika metadatapraktiker skapar förutsättningar för ett mer eller mindre socialt rättvist arkiv. Feministisk omsorgsetik handlar i första hand om mänskliga relationer. I ett socialt sammanhang i ett arkiv där människor möts, är en omsorgsetik uppenbart relevant. Men den bör som jag ser också prövas i digitala sammanhang, och på arkivets minsta komponenter som metadata. I digitala sammanhang kan inte omsorg ges i närvaron av en medmänniska, utan består i att se till att användaren har alla de förutsättningar som finns för att hitta, förstå och kunna använda ett material, och som i bästa fall innebär möjligheter till en personlig access med en historisk och social kontext. Tekniken som stöder en sådan metadatapraktik är ny. Att undersöka vad ny digital teknik innebär och får för konsekvenser för människan och samhället är en central fråga för digital humaniora som jag ser det, och studien görs inom det fältet.

1.4. Teori

1.4.1. Feministisk omsorgsetik

Arkivet speglar vårt samhälle men är också en del i formandet av det genom dess genererade kunskapsproduktion. För att beskriva och problematisera arkivets och arkivariens roll i formandet av ett mer eller mindre socialt rättvist samhälle, så har man inom arkivvetenskapliga diskussioner tidigare, enligt arkivvetarna Michelle Caswell och Marika Cifor, vanligtvis utgått ifrån rättighetsbaserad etik.¹ Den innebär att vi som medborgare har vissa grundläggande fri- och rättigheter, som exempelvis yttrandefrihet och rätt till personlig respekt. I artikeln ”From Human Rights to Feminist Ethics: Radical Empathy in the Archives”, föreslår Caswell och Cifor en vidareutveckling av den hittills dominerande rättighetsbaserade etiken, som är ett nödvändigt verktyg för att komma till rätta med större missförhållanden, men som enligt dem missar de mer subtila orättvisorna. Utvecklingen innebär ett skifte till en feministisk etik, med en inriktning mot omsorg, där det partikulära, samband och kontext synliggörs, som komplement till de moraliska abstrakta principerna.²

”Feministisk” i begreppet feministisk omsorgsetik används för att stå som kontrast till den etik som har individens fria vilja som teoretisk modell, men som inte alltid har omfattat kvinnor i praktiken. Caswell och Cifor menar i artikeln att ett förhållningssätt med feministisk omsorgsetik är en mer inkluderande etisk konstruktion, och är därmed mer benäget att skapa ett mer socialt rättvist arkiv än den rättighetsbaserade konstruktionen.³

Omsorgsetiken synliggör enligt artikelförfattarna sociala orättvisor i arkivet och utjämnar maktobalanser i arkivets representation. Det är visserligen ett arbete som redan pågår i arkivet, och som genom en omsorgsetisk belysning får det arbetet bekräftat, men Caswell och Cifor menar att det bör få en central betydelse i arkivariers ansvarsområde.⁴ Omsorgsetiken definieras vidare genom den emfas som läggs på sammanvävda nätverk av relationer, där medlemmarna i nätverket har ett ömsesidigt etiskt ansvar för varandra.⁵ Med feministisk omsorgsetik följer därför att arkivarien är skyldig att agera med medkänsla gentemot samtliga intressenter i

¹ Michelle Caswell & Marika Cifor, “From Human Rights to Feminist Ethics. Radical Empathy in the Archives”, *Archivaria*, 81(1), 2016, s. 23.

² *Ibid.*, s. 28.

³ *Ibid.*

⁴ *Ibid.*, s. 41.

⁵ *Ibid.*, s. 38.

arkivet, och att det arbetas upp en ömsesidig, affektiv respekt och ansvar mellan dessa intressenter, vad gäller alla arkivaspekter, såsom urval, bevarande, och beskrivning av källor, samt villkoren för tillgänglighet. I första hand ser Caswell och Cifor att omsorgsetiken fyller en funktion i arkiv som dokumenterar svåra missförhållanden, som exempelvis marginalisering, våld och andra trauman, men menar att det även fyller sin funktion i andra arkiv för att sätta fokus på arkivets maktförhållanden. Caswell och Cifor föreslår vidare i sin artikel att radikal empati implementeras i den feministiska etiska ramen, för att beskriva arkivariens nya samverkansinriktade roll och nya etiska perspektiv.⁶

1.4.2. Radikal empati

Radikal empati är översatt direkt från det engelska uttrycket ”radical empathy”. På svenska, liksom på engelska, finns det två närliggande begrepp med innebörden ”att förstå en annan persons känslor”: ”medkänsla” och ”empati” (”compassion” och ”empathy”). Begreppen är föremål för diskussion inom olika fält eftersom de ofta sammanblandas. Vilket av begreppen som hör till vilken kontext är inte självklart.

Begreppet radikal empati är inte nytt; grundidén utvecklades i början av 1900-talet av filosofen Edmund Husserl och fenomenologin, det vill säga hur vi varseblir objekt. Husserl menade att vi istället för att låta de begrepp vi använder för objekt forma hur vi ser på dem, så bör vi se dem som fenomen, och upptäcka hur de är i sig själva, utan deras kausala förhållanden.⁷ Radikal empati har sedan vuxit fram ur den idén och tillämpats i flera olika discipliner, där syftet har varit att undersöka mänskliga relationer, och hur vi förstår varandra utifrån de relationerna.

En av dessa som Caswell och Cifor hänvisar till, bland många andra, är filosofen Matthew Ratcliffe. Ratcliffe bygger vidare på den fenomenologi som Husserl utarbetat och använder den i studier för att förstå den världsbild som personer har som lider av svåra psykiatriska sjukdomar, som inte delar den världsbild som friska personer har. Ratcliffe anser att Husserls fenomenologi möjliggör för en distinkt form av empati, som han kallat radikal empati, genom vilken vi kan nå en intersubjektiv förståelse för varandra. Ratcliffe är skeptisk till att det är möjligt att fullt ut uppleva ”hur det känns att vara någon annan”. Han menar ändå att vi har kapacitet att tänja på vad som är en begriplig upplevelse och ser det som en fenomenologisk utmaning.

⁶ Ibid., s. 24-25.

⁷ “Filosofer.se. Om tänkare och idéer”,
<https://www.filosofer.se/husserl.html>, 2019-05-02.

Radikal empati är enligt Ratcliffe, ett tillstånd som man kan försätta sig i aktivt genom "self-affecting": "Radical empathy, like empathy more generally, incorporates a stance of openness to others, a willingness to be affected by them, to have one's own experience shaped by them."⁸ Ratcliffe ger som exempel när man som vuxen läser en bok för ett barn; boken är inte stimulerande för den vuxne men under läsningen, när den vuxne försöker inspirera barnet och läser den med en inlevelse som får barnet att leva sig in i berättelsen, så går vi går in i en gemensam upplevelse med barnet och kan dela en aspekt av barnets världsbild.⁹

Radikal empati kan praktiseras i alla kontexter menar Ratcliffe. Ett första steg mot det är att inte förutsätta att alla människor delar samma världsbild som man har själv. Ett skifte mot radikal empati i en arkivkontext kan få betydelse på alla nivåer och kan, enligt Caswell och Cifor, komma att ändra arkivariens nuvarande roll. De hänvisar sin teoribildning till bland andra arkivarien Verne Harris hållning, och som innebär att arkivariens roll är att bjuda in "den andre", det vill säga arkivets intressenter, i arkivets nätverk. Det gäller i synnerhet den eller de intressenter som man anser förtjänar det minst, som man kanske känner aversion gentemot, eller som man kanske till och med är rädd för.¹⁰ Radikal empati gör att arkivarien är skyldig att alltid se ur "den andres perspektiv" i de arkivbeslut som fattas och som berör den eller dem. Det som kan ligga till grund för de besluten är exempelvis att inte ta för givet att alla användare är akademiska forskare, där material/objekt i arkiven ses som neutrala; det kan finnas användare som har personliga och djupa känslomässiga band till objekten. Radikal empati som metod i arkiven i relationen mellan arkivarien och användaren kan, enligt Caswell och Cifor, innebära alltifrån att se till att det vid behov finns näsdukar i beredskap vid receptionen, till att ordna så att användaren har tillgång till de deskriptiva metadatum som gör det möjligt med en personlig access, baserad på en historisk och social kontext.¹¹

"Radikal" i begreppet radikal empati innebär att arkivarien, även om hen inte själv upplever empati gentemot en intressent eller ett material i arkivet, ändå bör handla

⁸ Matthew Ratcliffe, "Phenomenology as a Form of Empathy", *Inquiry*, 55(5), 2012, s. 473-495, <https://pdfs.semanticscholar.org/e5e9/5b7222ac9b50308c82a6b95ac8fd9ef188ee.pdf>, 2019-05-02.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid., s. 25.

¹¹ Ibid., s. 38.

därefter, för att på så vis säkerställa att alla oavsett vad, omfattas av en omsorgsetik och som skapar ett mer socialt rättvist arkiv.

Caswell och Cifor har identifierat fyra nyckelrelationer bland arkivens intressenter i sin nya teoribildning, som arkivarien har ett affektivt ansvar gentemot: den första är mellan arkivarien och arkivbildaren, den andra mellan arkivarien och den som ingår i ett material/objekt, den tredje mellan arkivarien och användaren av arkivet, och den fjärde mellan arkivarien och samhället.¹² I den här uppsatsen har jag undersökt relationen mellan arkivarien och användaren i det relationsnätet.

1.4.3. Problem kring feministisk omsorgsetik och radikal empati

Caswell och Cifor ser feministisk omsorgsetik och radikal empati som ett sätt att utjämna maktförhållanden i arkivet men problematiserar det samtidigt och menar att det har sina begränsningar. Empati kan också förminska den person man hyser empati gentemot. Det gäller att som arkivarie vara vaksam och inte tro att det går att sätta sig in en annan persons upplevelser fullt ut, särskilt inte om man inte delar samma världsbild. Därför gäller det också att alltid vara uppmärksam mot de maktförhållanden som finns mellan en själv och den man är empatiskt mot, eller att inte förstärka en hierarki genom att se den andre som i behov av omsorg, och sig själv som den som den store välgöraren, menar Caswell och Cifor.¹³ Förutom de allvarliga etiska konsekvenser det får att reducera människor, så innebär det också i praktiken för användaren att hen får en felaktig förståelse av materialet.¹⁴

I relationen arkivarien – användaren, finns det också ett problem som har att göra med de höga krav som ställs på arkivarien, som är skyldig att agera omsorgsetiskt gentemot användaren, även mot den eller de som man känner avsmak inför, och som man anser förtjänar det minst. Då riskerar den empatiska hållningen att bli en plikt, och att kräva att någon ska vara empatisk i sin yrkesroll blir gissningsvis ohållbart i längden, eftersom empati är en förmåga som kan leda till en destruktiv och nedbrytande känslomässig process för den som utövar den. Men de säger också att affekten ska vara ömsesidig i relationen arkivarie – användare, och att alla borde ha en omsorg om den andre som sin moraliska konstruktion, och att vi därför borde fråga oss vad omsorg innebär, vem som behöver det och hur det kan ges.¹⁵

¹² Ibid., s. 24.

¹³ Caswell & Cifor, s. 32.

¹⁴ Se exempel nedan i Anna Saxtons projekt, under ”Forskningsöversikt”, s 20.

¹⁵ Caswell & Cifor, s. 29.

1.4.4. Arkivteoretiska begrepp

Feministisk omsorgsetik och radikal empati som ett sätt att undersöka maktförhållanden i arkivet är enligt Caswell och Cifor komplext och inte helt oproblematiskt. I min tolkning av deras beskrivning av omsorgsetiken, och för den här studien, definierar jag det som att arkivarien som har kontroll över urval, värdering, bevarande och åtkomst (access) i ett arkiv, är skyldig att vara medveten om, reflektera över och beakta, att hens sett att se på världen inte är av samma slag som övriga intressenters syn. Det synsättet optimerar möjligheterna för ett mer demokratiskt och inkluderande arkiv eftersom det bäddar för att allas perspektiv får synas och höras.

”Authoritative metadata” är ett begrepp som forskaren Ann Gilliland använder sig av för att beskriva metadata som eventuellt styr en kunskapsproduktion och skapar maktobalans i arkivet. På svenska skulle det direktöversatt bli auktoritativ metadata, vilket riskerar att blandas samman med auktoritetsdata och system. För att undvika en förväxling av begreppen, så väljer jag istället att använda mig av begreppet ”ledande” metadata. ”Ledande” med liknande betydelse som i ställandet av ledande frågor, där frågan leder till ett mer eller mindre givet svar. Ledande metadata innebär här metadata som får konsekvensen att det leder till en given förståelse av ett material, och som formar arkivariens kunskapsproduktion. Ett alternativ till ledande metadata hade kunnat vara ”auktoritär” metadata, men ledande metadata innebär inte med automatik att de är auktoritära, eftersom det inte behöver finnas ett uppsåt hos arkivarien att verka maktfullkomligt gentemot användaren. I de fall som ledande metadata produceras, så görs det troligtvis omedvetet från arkivariens håll, eller i brist på bättre förslag.

Andra begrepp som används i studien:

Personlig access - åtkomst av ett arkivmaterial som anpassats individuellt till varje enskild användare, efter den specifika historiska och sociala kontext som den användaren anser sig tillhöra.

Automatisk metadatagenerering - en metadatapraktik där metadata skapas automatiskt. Ett exempel på det är Content Based Image Retrieval (CBIR), en metod som genererar metadata från ett videomaterial via bildanalys.

1.5. Metod

Förutsättningar för åtkomst till ett objekt i en digital resurs är att det finns metadata knutet till det. Om det inte finns någon metadata eller om den är bristfällig, begränsas användarens möjlighet till åtkomst till och användning av objektet. Om det tvärtom finns metadata som hjälper användaren att hitta och förstå ett material, med tillgång till personlig access, så optimerar det användarens möjligheter till det. I studien ingår en empirisk undersökning som syftar till att se vad olika metadatapraktiker och automatiska sökvägar innebär för en användare i praktiken. Empirin utförs genom att granska tre utvalda multimediala arkiv med olika nivåer av metadatapraktik.

Initialt undersöker jag arkivens utseende, hur de är designade och hur användarvänliga de är generellt, för att kunna orientera mig i resurserna och för att eventuellt upptäcka olika problem vid mina sökningar. Därefter gör jag en mer noggrann analys av användardesignen.

I analysen används en kvalitativ undersökningsmetod. I den här uppsatsen innebär det en metod där frågor ställs på undersökningsmaterialet som belyser den omsorgsetiska aspekten, och vars svar ger en indikation på huruvida en metadatapraktik kan sägas vara mer eller mindre omsorgsetiskt utformad. Frågorna är till största delen tagna från Ann Gilliland i hennes artikel ”The Wink that’s Worth a Thousand Words’: A Contemplation on the Nature of Metadata and Metadata Practices in the Archival World”:

1. Vems ord/formuleringar används i metadata, och vem har makten att namnge i arkivet?
2. Vem för talan för den eller de som syns i arkivet?
3. Hur mycket metadata produceras i arkivet? Och hur detaljerad är den (eftersom det avgör hur användbart ett material/objekt blir för användaren)?
4. Finns det en möjlighet till personlig access, baserad på en historisk och social kontext i arkivet?
5. Ger användargränssnittet i arkivet en vidare förståelse för materialet?

Först analyseras de digitala arkiven ett efter ett, därefter kontrasteras de olika systemens för- respektive nackdelar för användaren i en komparativ del av analysen.

Analysen tar avstamp i min tolkning av den omsorgsetiska teorin och begreppet radikal empati som Caswell och Cifor argumenterar för i sin artikel, och som

beskrivits i teoriavsnittet. I min tolkning innebär det att den som har kontroll över urval, värdering, bevarande och access i ett arkiv, är skyldig att vara medveten om, reflektera över och beakta, att hens sett att se på världen inte är samma av samma slag som övriga intressenters syn. Ett affektivt ansvar gentemot användaren optimerar enligt omsorgsetiken, såsom jag tolkat den, möjligheterna för ett mer rättvist arkiv. Det kan den göra eftersom det ger förutsättningar för ett arkiv där allas perspektiv får synas och höras. Ett affektivt ansvar gentemot användaren möjliggör också för en personlig access, där åtkomsten av ett material anpassats individuellt efter den historiska och sociala kontext som individen efterfrågar.

1.6. Material

De arkiv som utgör materialet i undersökningen tillämpar olika metadatapraktiker. Två av de arkiv som granskas är svenska, *Scendatabasen* och *Scenarkivet*, och har valts ut i första hand för att de har olika metadatapraktiker, men också för att se vad en användare har för förutsättningar i en svensk kontext för att hitta och förstå ett scenarkivmaterial. I dem kommer de delar av arkiven som innehåller ett dansmaterial att undersökas, och senare i arbetsprocessen, en specifik dansföreställning. De andra två arkiven som granskas är brittiska, *Rambert archive* och *Digital Dance Archive (DDA)*. De har mer avancerade metadatapraktiker och är av den anledningen intressanta att jämföra med de två svenska arkiven.

De arkiv jag hade i åtanke för analys i det inledande arbetet med uppsatsen, utöver de två svenska, var just DDA och *Digitaler Atlas Tanz (DAT)*. De var tyvärr senare under studien inte längre tillgängliga; DAT håller på att ses över och DDA är ett projekt som nu anses vara mer eller mindre avslutat. Jag fick därför delvis tänka om under min arbetsprocess och började leta efter andra scenarkiv. Det visade sig inte vara helt enkelt då de inte är särskilt många, vilket speglar den stora bristen på satsningar på digitala dansarkiv. Rambert archive blev ett bra alternativ som ett undantag från den regeln, och med den metadatapraktik det arkivet upparbetat. Det som är signifikant för den stora samlingen är hur man försäkrat sig om dokumentens bevarande och användning, vilket är väldigt ovanligt vad gäller just danskompaniers samlingar. DDA som står för den mest innovativa metadatapraktiken under tiden för studien, och som därför var intressant att ha med vid en jämförelse arkiven emellan, var inte längre tillgänglig. Det visade sig dock att medlemmarna i projektet DDA hade gjort en egen analys av sin databas. I den redogör gruppen bland annat för de fördelar

och nackdelar som de har identifierat där, i ett användarperspektiv. Även om DDA inte längre kan undersökas empiriskt, så beskriver jag resursen och använder projektets analys av resursen, i studiens diskussion.

Mitt val av arkiv grundar sig dels i min egen bakgrund som professionell dansare, och att jag därför särskilt vurmar för den scenkonsten. Studien ger mig tillfälle till att kartlägga scenkonstarkiv med danssamlingar både nationellt och internationellt och att se på de svenska arkivens eventuella utvecklingspotential. Det är också för att jag genom mina erfarenheter därifrån har relativt god kännedom om de valda sökta objekten, som används som exempel i analyserna. Eventuellt ger det mig en fördel i analysarbetet, eftersom jag har kunskaper som gör det möjligt att även få syn på det som *inte* är synligt för mig som användare i databasen. Den huvudsakliga anledningen till valda arkiv är dock att kunna belysa olika grader av ledande metadatapraktik, som jag i min hypotes antar att det finns, vilka får konsekvenser för användaren. Den empiriska undersökningen bygger på mina egna iakttagelser som användare av scenarkiven. Jag blir därför i någon mån mitt eget undersökningsobjekt och undersökningen kan därför inte betraktas som en användarundersökning i vanlig mening. Jag finns även representerad som dansare och koreograf i två av undersökningens arkiv. Mina olika roller i studien gör att jag kan begrunda perspektiven både som forskare, studieobjekt och som representerad i arkiven, vilket jag antar är relativt unikt, och som förhoppningsvis kan tillföra någonting till studien.

1.7. Metadata

Den intuitiva förståelsen för vad metadata är, ”data om data” säger egentligen inte så mycket om vad det är för typ av data som avses. I en digital kontext är metadata oftast textuell information som används för att hitta ett material. En definition av metadata är dock komplex och kan variera beroende på ämnesområde, men grovt kategoriserat är metadata kopplat till arkiv, allt som har med ett material i den resursen att göra, förutom materialet självt. Riksantikvarieämbetet skiljer på metadata och innehåll och menar att ”Metadata är all levererad textdata och innehåll är digitala representationer av fysiska eller födda digitala objekt.”¹⁶ Metadata kan också relatera till ett material

¹⁶ Riksantikvarieämbetet, Informationsavdelningen,
<http://www.ksamsok.se/wp-content/uploads/2012/11/Information-till-informations%C3%B6rvaltare-som-levererar-data-till-K-sams%C3%B6k.pdf>, 2019-05-25.

eller till en samling av material och det kan ha en mängd varierande relationer till andra material: strukturella, epistemologiska, och ontologiska.¹⁷

I en digital kontext för kulturarv används ett standardiserat sätt att definiera olika typer av metadata, exempelvis administrativa, konceptuella, processuella, tekniska, bevarande, användargenererade och beskrivande (deskriptiva) metadata.¹⁸ Administrativa metadata hanterar information om hur resursen skapades, hur den får användas eller ska bevaras (omfattar tekniska metadata och bevarandedata); strukturella metadata används för att förklara relationerna mellan t.ex. flera filer som tillsammans utgör en digital resurs. Man brukar ibland också tala om användargenererade metadata, det vill säga metadata som samlas in från användare, t.ex. användarnas anteckningar, eller metadata som innehåller information om användare, t.ex. antalet sökningar på en viss resurs. Dessa ovan definierade former av metadata är mer eller mindre dolda för användaren. Metadata som undersöks i studien är mer synlig, beskrivande metadata, som används för att kunna identifiera, hitta och förstå data i en resurs.¹⁹

Beskrivande metadata kan vara information som inte behöver tolkas av arkivarien som exempelvis titlar, årtal, och författarnamn. Dessa mer grundläggande registeruppgifter, eller metadataposter, ligger oftast i fasta fält i databasen. Beskrivande information som däremot kräver en tolkning, är exempelvis ”Genre”, eller vad en bild innehåller. Dessa uppgifter kan beskrivas som mjukare uppgifter och återfinns oftast i fri text.²⁰ Mjukare metadatauppgifter i fri text ska dock inte sammanblandas med information i fri text. Skillnaden är att metadata bär på relevant information med syftet att kunna nå och beskriva själva data på ett effektivt vis, medan information ger vidare kontext till data. Utan en fri text som definierar ett objekt mer utförligt riskerar mjukare metadata som ”Genre” att forma såväl den samtida som den framtida användarens kunskapsbild av ett arkivmaterial. Jeffrey Pomeranz, forskare i informationsvetenskap, visar i kapitlet ”Describing description”

¹⁷ Ann Gilliland, “The Wink that’s Worth a Thousand Words. A Contemplation on the Nature of Metadata and Metadata Practices in the Archival World”, *Archives in Liquid Times*, red. Arnoud Glaudemans, Rienk Jonker & Frans Smit, Jaarboek, Den Haag: Stichting Archiefpublicaties, 2017, s. 219.

¹⁸ Digisam.se,
<http://www.digisam.se/om-standarder/>, 2019-04-03.

¹⁹ Kungliga Biblioteket,
<http://www.kb.se/bibliotek/Metadata/>, 2019-03-15.

²⁰ Digisam.se,
<http://www.digisam.se/leveranser/leveranser-alla/>, 2019-04-03.

ur sin bok *Metadata* (2015), hur svårt det kan vara att vara att ämnesanalysera och ämnesindexera ett objekt:

What is Mount Rainier about? It's a meaningless question. Similarly some pieces of art don't have a subject—though, to be fair, some do. The fourth movement of Beethoven's Symphony No. 9 (usually referred to as the "Ode to Joy") is about friendship and the brotherhood of all humankind, but what are the first three movements about? Again, it's a meaningless question. Furthermore, even when objects can be said to be about something, subject analysis is often a matter of interpretation. What is the novel *Moby Dick* about? On the one hand, it's about a whale and whaling. On the other hand, it's about revenge and obsession. Which of these interpretations justifies assigning subject terms?²¹

I arkivsammanhang är det ändå nödvändigt att ämnesanalysera och ämnesindexera, för att användaren ska kunna identifiera ett material. Så, om målet är att ge användaren tillgång till mångfaldiga perspektiv, så är svaret på Pomeranz fråga, "What is the novel *Moby Dick* about?", att *Moby Dick* "handlar om" alla Pomeranz förslag, och säkert ännu fler, om man frågar andra personer med andra bakgrunder och andra sociala konstruktioner. Mångfaldiga perspektiv i arkivet möjliggör för en differentierad access, det vill säga att användaren får tillgång till det material som är relevant för den individuella användaren. I ett dansarkiv bör därför exempelvis musikalen "West side story" inte bara taggas med "Musikalpärlor" utan också med "Rasism" och "New York", och på oändligt många fler sätt. Metadata kan på detta sätt leda användaren till en mångfasetterad förståelse av materialet. Finns det bara ett perspektiv, så riskerar metadata att leda till *en* förståelse, som kanske för vidare till framtida användare att *Moby Dick* handlar om valjakt.

1.8. Forskningsöversikt

Forskningen om metadata i digitala arkiv är omfattande. Jag diskuterar i det följande maktkritiska perspektiv på arkiv/metadata, samt multimediala arkiv.

De som traditionellt gjort de ämnesanalyser som Pomeranz problematiserar och skapat metadata till material i arkivet är arkivarier. Arkivarier har tidigare felaktigt uppfattats som relativt passiva och neutrala förvaltare av historiskt material. Det senaste årtiondet har synen på arkivarier blivit tydligare; nu ses arkivarier som en

²¹ Jeffrey Pomerantz, *Metadata*, Cambridge, MA: MIT Press, 2015, "Describing description".

yrkesgrupp som aktivt och politiskt formar den historiska kunskapsproduktionen.²² Det görs möjligt eftersom yrkesgruppen styr över urvals-, bevarande-, metadata- och tillgänglighetsprocesser i arkivet och kan välja att inkludera eller att exkludera ett material eller en aspekt av den i de processerna. Därmed bidrar yrkesgruppen med att bland annat forma vår bild av historien, en historia som inte alltid är en rättvis bild av den. Caswell och Cifor, ger i sin text exempel på förekommande sociala orättvisor som skapas i byråkratiska arkiv.²³

I dessa exempel är vissa grupper representerade och tydligt synliggjorda och andra inte, oftast saknas det eller finns en låg andel av minoritets- och kvinnorepresentation, och på så vis har en maktobalans mellan intressenter skapats.²⁴ För att ett arkiv ska kunna representera mångfaldiga perspektiv, så krävs det måhända någon form av delning av kontrollen i dessa processer.

Ett konkret exempel av delad kontroll är Anna Saxtons forskningsprojekt som beskrivs i ”Archival Activism and Mental Health: Being participatory, sharing control and building legitimacy”. Projektet startades som motvikt till ett annat digitalt arkiv, vars samling Saxton menade hade stora innehållsliga luckor, med partiskt styrd information och där intressenter i arkivet reducerades till att vara patienter. Resultatet av det nya digitala arkivet blev bland annat att en grupp individer, vars röster inte fått höras tidigare, nu själva fick möjlighet att bli aktiva i skapandet av sina egna historiska narrativ, som tidigare författats av andra personer.²⁵

²² Michelle Caswell, “The Archive’ Is Not an Archives. On Acknowledging the Intellectual Contributions of Archival Studies”. *Reconstruction*, 16.1, ARCHIVES ON FIRE: Artifacts & Works, Communities & Fields, 2016, <25>.

²³ Social rättvisa såsom Caswell och Cifor använder begreppet:

“ideal vision that every human being is of equal and incalculable value, entitled to shared standards of freedom, equality, and respect. These standards also apply to broader social aggregations such as communities and cultural groups. Violations of these standards must be acknowledged and confronted. It specifically draws attention to inequalities of power and how they manifest in institutional arrangements and systemic inequities that further the interests of some groups at the expense of others in the distribution of material goods, social benefits, rights, protections, and opportunities. Social justice is always a process and can never be fully achieved.”

Caswell & Cifor, s. 26. Citat ur Wendy M. Duff, Andrew Flinn, Karen Emily Suurtamm, och David A. Wallace, “Social Justice Impact of Archives. A Preliminary Investigation,” *Archival Science* 13, no. 4, december 2013, s 324-325.

²⁴ Caswell & Cifor, s. 24.

²⁵ Anna Saxton, *Archival Activism and Mental Health. Being participatory, sharing control and building legitimacy*, UCL, 2015.

I aktuella arkivteoretiska debatter, som Caswell, Cifor och Saxton bidrar till med sina artiklar, ser man nu på arkivarien och arkivets intressenter med nya ögon, och man har en mer inkluderande syn på vad ett arkiv och arkivering kan vara. I den bilden samverkar arkivarien och arkivets intressenter och antar aktivistiska roller, där ett perspektiv inriktat på delaktighet formar det etiska arbetet i arkivet. Det är i detta sammanhang som Caswell och Cifor föreslår att etiken bör styras av ”radikal empati”, ett begrepp knutet till feministisk omsorgsetik, där just relationer mellan intressenter står i fokus, för att komma till rätta med obalansen och för att utmana tidigare dominanta och skapade maktstrukturer.

Caswell och Cifor menar att man i arkivvetenskapliga diskussioner, angående social rättvisa i arkiven, utgår från ett ramverk som baseras på ett abstrakt, legalistiskt, rättsbaserat perspektiv. Detta anser de nu bör kompletteras med ett feministiskt etiskt perspektiv, i syfte att utjämna rådande maktobalans mellan arkivets intressenter. Enligt dem skulle ett skifte från en modell baserat på individuella rättigheter till en mer feministisk etisk modell innebära, bland annat, att större hänsyn tas till användaren av arkivet: ”[...] an ethics of care would transform the readingroom space from a cold, elitist, institutional environment to an affective, useroriented, community-centred service space.”²⁶

Det som bland annat ger förutsättningar för arkiv med maktobalanser, som det antas i studien, är den ledande metadatapraktiken. I ett traditionellt arkiv, med i huvudsak textuella artefakter, märks information upp med ett metadata-system, för att bli sökbart och för att ge kontext till ett material. En av nackdelarna med söksystemet är att det är begränsat till en verbalt språklig hänvisning. Gilliland har summerat några av de aktuella frågor som diskuteras inom arkivteoretiska debatter i sin artikel, och som grundar sig i normer som skapar maktförhållanden, ojämlikhet och sårbarhet i arkivet:

[...] what is authoritative metadata? Who gets to create metadata? Whose interests are represented in the design of metadata standards and systems that support metadata creation? Whose words are used in metadata and who has the power to name? Whose presence in the records should be emphasized and who should speak for that presence? How much metadata should be created and at what levels of granularity (since granularity often determines utility for particular uses)? For whom and for what purposes should value-added metadata be created? And can or

²⁶ Caswell & Cifor, s. 24.

should metadata be proprietary? Another important area of concern focuses on disinformation and the use of metadata deliberately to mislead or to promote particular political narrative, especially in the digital environment.²⁷

Frågorna visar tydligt på en mängd, för mig till synes ofrånkomliga och högaktuella problem av maktkaraktär, som metadatapraktik implicerar, eftersom det baseras på kulturella tolkningar och värderingar av ett material, eller val av system och standarder för metadata, och som konsekvens riskerar att skapa ojämlikhet i arkivet. I en masteruppsats från år 2018, ”Är en bild värd mer än tusen ord? - En studie i metadataanvändning i Kringlas och Stockholms digitala stadsmuseums bilddatabaser”, visar författaren Anna Rössle att metadata knutet till män och kvinnor i de svenska bildarkiven Kringla och Stockholms digitala stadsmuseum, styrs av en manlighetsnorm. Genom att exempelvis tagga bilder med ”arbetare” och ”arbeterskor” påverkas sökbarheten till materialet, och gör att betydligt fler sökträffar finns på män än på kvinnor. Författaren visar med sin studie därmed att metadata inte är neutralt och i det givna materialet riskerar att förvrida den historiska bilden av kvinnor och män.²⁸

I arkiv med metadatasystem där det finns en maktobalans mellan arkivarier och intressenter, kan ett förhållningssätt med exempelvis radikal empati vara ett sätt att motverka den obalansen. I ett digitalt arkiv kan det innebära, som jag tolkar det, att metadata utarbetas så att användaren inte har några svårigheter med att hitta, förstå och kunna använda det material som hen söker efter.

På institutionen för kultur och estetik vid Stockholms universitet har två tvärvetenskapliga forskningsprojekt rörande just deskriptiva metadata i bildsamlingar blivit tilldelade drygt 14 miljoner kronor av Vetenskapsrådet.²⁹ I projekten kommer digitalisering och tillgängliggörande av kulturarvssamlingar att undersökas. Projekten syftar till att kritiskt granska nuvarande användning av metadata i bildsamlingar och hur skapandet av metadata kan optimeras med nya metoder och system. I det ena projektet, *The politics of metadata*, menar forskarna att nuvarande metadatapraktik

²⁷ Gilliland, 2017, s. 224.

²⁸ Anna Rössle, *Är en bild värd mer än tusen ord? En studie i metadataanvändning i Kringlas och Stockholms digitala stadsmuseums bilddatabaser* (Dissertation), 2018.

<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1214108/FULLTEXT01.pdf>, 2019-05-21.

²⁹ De två projekten på institutionen för kultur och estetik vid Stockholms universitet som tilldelats medel av Vetenskapsrådet: *The politics of Metadata* och *Sharing the Visual Heritage. Metadata, reuse and interdisciplinary research*.

står inför stora utmaningar, dels den växande mängden av bilder online, dels all metadata som de bilderna behöver för att bli synliga och sökbara. Problemet som forskarna ser det är att metadataproduktionen har både kulturella och ideologiska bevekelsegrunder, att det finns en metadatans politik, och som jag förmodar tangerar de frågorna som Gilliland formulerat och sammanfattat ovan. Det övergripande syftet med projekten är att stärka tvärvetenskaplig forskningspraxis och att utveckla produktionen av metadata i vårt visuella arv.³⁰

Den stora svenska satsningen med att utveckla metadata i vårt visuella arv ser ut att gå stick i stäv med den tyske mediearkeologen Wolfgang Ernsts ifrågasättande av användningen av metadatapraktik i multimediala arkiv. I sin artikel "Order by Fluctuation? Classical Archives and Their Audiovisual Counterparts; Technomathematical And Epistemological Options in Navigating Trans-Alphabetical Archives 1", redogör Ernst för utmaningarna i att bevara visuella kulturarv och menar bland annat att användningen av metadata inte är ett optimalt system i multimediala arkiv för audiovisuellt material; nu finns nya sökfunktionsverktyg för ljud- och bildbaserat arkivmaterial, på engelska "content management systems", det vill säga en innehållsbaserad bildsökning, som inte begränsas av en logocentrisk hänvisning som styr i klassiska arkiv genom deskriptiv metadata: "Traditional, scripture-oriented memory devices demand 'a means of tagging the information so that it can be easily selected when wanted' (Sagem 1953, p. 141), such as ordering by tree-like thesauri. Instead of such metadating there now is the option of *hashing*, of ordering media from within their genuine media qualities (f. e. image archives pixel-wise)."³¹ Ett annat använt begrepp för det sökfunktionsverktyget är Content Based Image Retrieval (CBIR).

Ett exempel på ett multimediaarkiv som använder sig av hashing, som ett komplement till en textbaserad metadatapraktik, är Digital Dance Archives (DDA). DDA är plattformen och forskningsprojektet som var först ut med att pröva CBIR på

³⁰"Forskningsprojekt om metadata i digital bildsamling beviljas 14065000 kronor från Vetenskapsrådet", *Institutionen för kultur och estetik*, Stockholms universitet, <https://www.su.se/ike/om-oss/nyheter/forskningsprojekt-om-metadata-i-digital-bildsamling-beviljas-14-064-000-kronor-fr%C3%A5n-vetenskapsr%C3%A5det-1.409398>, 2019-02-27.

³¹ Wolfgang Ernst, "Order by Fluctuation? Classical Archives and Their Audiovisual Counterparts; Technomathematical And Epistemological Options in Navigating Trans-Alphabetical Archives 1", *Archives in Liquid Times*, red. Arnoud Glaudemans, Rienk Jonker, & Frans Smit, Jaarboek. Den Haag: Stichting Archiefpublicaties, 2017, s 163.

ett dansmaterial. I DDA kunde användaren tack vare en innovativ programvara göra avancerade sökningar på önskat bildmotiv eller filmmaterial efter färg, form, gester och mönster.³²

Ernst påpekar i sin artikel att den verkliga vändningen från en användning av manuell metadata till automatisk metadata inte är här ännu men att den är möjlig. Om, eller snarare när den kommer, så kan en inneboende, ”virtuell kunskap” i ett visuellt arkivmaterial utnyttjas, som ersätter metadata och gör det fritt från kulturell tolkning och värdering: ”Digital technologies liberate images from cultural contentism.”, som Ernst uttryckt det.³³

Andra sätt att komma förbi problemen som traditionell metadata implicerar är att använda sig av AI, artificiell intelligens. Göran Lindsjö, internationell rådgivare och expert på AI, menar att tekniker med AI tar bort kategoriseringen av människor och gör det möjligt för användaren att få en personlig ingång till materialet. Som exempel ger Lindsjö ett AI-projekt av IBM, i samarbete med konstmuseum Pinakoteket i São Paolo. Där kan användaren ställa sin fråga direkt till kulturarvsmaterialet, som genom en sammankoppling av ett varierat material kan tillhandahålla en mycket stor och varierad kontext till materialet, och som ger användaren ett relevant svar på sin personliga fråga.³⁴ Det innebär att en sökning inte är beroende av en arkivaries formande av och ledande metadata, som inte alltid ger det perspektiv på objektet som är relevant för användaren och som därför inte hittar, förstår eller kan använda det.

2. Empirisk undersökning

2.1. Scendatabasen

Scendatabasen drivs av Scensverige (f d Teaterunionen), och startade hösten 2006 med stöd av Statens kulturråd, som en del av Access. Access var regeringens satsning på arkivering, dokumentation och tillgängliggörande av kulturhistoriskt värdefulla samlingar och avslutades år 2009.³⁵ I princip all scenkonst som producerats i Sverige

³² Rachel Fensham, “Searching movements history, Digital Dance Archive”, *Transmission in motion. The technologizing of dance*, red. M. Bleeker, M., & Taylor & Francis, 2017, kapitel 7.

³³ Ernst, s. 165.

³⁴ Digisam.se,

<http://www.digisam.se/artificiell-intelligens-lockar-digisamare/>, 2019-05-21.

³⁵ Kulturrådet,
<https://www.kulturradet.se/sv/nyheter/2009/Framgangsrikt-accessprojekt-avslutas-2009/>, 2019-05-07.

sedan år 2007 finns nu dokumenterad i Scendatabasen och är tillgänglig för allmänheten. Materialet ger information om scenkonstformer som dans, teater, nycirkus, musikteater, mim med flera. Numera är även *Månadens premiärer* en del av databasen, en publikation som visar kommande månaders premiärer runtom i Sverige, en viktig informationskälla enligt Scensverige.

En viktig funktion som scendatabasen har är att utveckla en statistikinsamling. Det görs i samråd med Kulturrådet som också finansierar projektet *Samverkan kring statistik inom scenkonsten*. I projektet samarbetar ett flertal teatrar i Sverige med Stockholms stadsteater som huvudman, och för genomförandet står Svensk Teaterunion. För närvarande går det exempelvis att ta del av en statistik som visar fördelningen mellan kvinnor och män inom scenkonsten mellan åren 2009, 2010 och 2011. Just fördelningen mellan kvinnor och män inom scenkonsten är en statistik som utarbetas regelbundet i projektet, men målet är att all möjlig statistik ska vara möjlig att få fram från den insamlade dokumentationen.

Förutom att kunna söka på antalet kvinnor och män i en föreställning, så kan användaren söka på exempelvis produktionstitel, upphovsman, medverkande, teater, institution och premiärdatum.³⁶

Scendatabasens söksida är mycket överskådlig. Överst på sidan finns instruktioner om de förvalda alternativ användaren har för att söka i databasens ”Enkel sökning”. Det finns fem kategorier att välja bland i det fasta fältet i sökrutan, och som leder användaren vidare till grundläggande metadataposter.

³⁶ Scendatabasen,
<http://www.scendatabasen.se/default.aspx?mode=about>, 2019-04-15.

Att söka i databasen

- Ange verkets d.v.s. produktionens titel eller del av titeln i fältet VERKETS TITEL.
- Ange namn eller del av namnet på teater, grupp, danskompani, produktionsbolag, gästspelsscen etc. i fältet PRODUCENT
- Ange namn eller del av namnet på person.
- Ange ort i fältet ORT.
- Välj år i listan ÅR.

Avancerad sökning >>

Enkel sökning

Verkets titel	<input type="text"/>
Producent	<input type="text"/>
Person namn	<input type="text"/>
Ort	<input type="text"/>
Period	<input type="text" value="2001"/> - <input type="text" value="2019"/> ☒ Sök alla år
	<input type="button" value="Sök"/> <input type="button" value="Rensa"/>

Skärmbild tagen av skribenten 2019-04-19.

I en sökning på "Borås" i kategorin "Ort" så kommer samtliga föreställningar från Borås i arkivet upp. I det här fallet 145 stycken träffar, vilket även anges på sidan. Därifrån kan jag välja önskad föreställning (här valde jag "Flickan som försvann") och få fram informationen från de fem grundläggande metadataposterna. Vill jag ha ytterligare information om just den föreställningen kan jag navigera vidare via "Visa information om föreställningen". De uppgifter som kommer upp där hör också till grundläggande metadataposter som visas i ett fast fält. Den enda kategorin som innehåller mjukare uppgifter och kan vara tolkningsbar i det fältet är "Övrig genre".

[Tillbaka till resultatsidan]

Flickan som försvann

Regionteater Väst

Premiärort/ort:	Borås
Scen/spelplats:	Regionteater Väst
Nypremiär:	2010-08-31
Spelperiod	2010-08-31 - 2010-11-25
Dubblätt:	Ja
Grundgenre:	Dans
Övrig genre:	Dans med inslag av nycirkus
Barn/ungdomsföreställning:	Ja
Koreografi:	Camilla Ekelöf
Scenografi/scenbild:	Thomas Sjöstedt
Kostym:	Thomas Sjöstedt
Mask/peruk:	Katrin Lind
Ljusdesign:	Mauritz de Vries
Ljuddesign:	Robert Ölund
Medverkande på scen:	Tina Andersson, Jessica Andrenacci, Maria Jonsson, Hannes Lundin, Torun Odlöv, David Tanzilli
Varav kvinnor på scen:	4
Varav män på scen:	2
Uppgiftslämnare:	Tina Axelsson

Hämta / skriv ut PDF med produktionsuppgifterna

Skärmbild tagen av skribenten 2019-04-21.

Användaren kan också navigera till ”Avancerad sökning”. Där finns betydligt fler kategorier att välja på, vilka visas i ett fast fält. Användaren kan precisera sin sökning ytterligare via förhandsvalda parametrar. Exempelvis går det att välja ”Grundgenre” och ”Övrig genre”, där användaren kan skriva in sin egen sökning.

Av de avancerade sökmöjligheterna som jag testade så var resultatet inte helt tillfredsställande; jag sökte bland annat på den valbara kategorin ”Dans” som ”Grundgenre” och under ”Övrig genre” skrev jag in ”Dans med inslag av nycirkus”, för att se om föreställningen ”Flickan som försvann” kunde hittas från andra sökningar. Jag fick dock noll i sökresultatet, fastän just den informationen finns med i den enkla sökningen i de fasta metadataposterna ”Grundgenre: Dans”, ”Övrig genre: Med inslag av nycirkus”. När jag sökte efter föreställningen under ”Producentkategori” och valde parametern ”Teater & Dans, Stads-, läns- och regionteatrar”, fick jag inte heller någon sökträff på föreställningen, men väl andra på

föreställningar från samma producent (Regionteater Väst) och andra producenter, sammanlagt 79 poster.

Avancerad sökning

Ange de kategorier du vill söka på. Du kan söka på flera kategorier samtidigt. Om du t ex anger kategorierna premiärort och kvinnlig regissör så får du samtliga produktioner med kvinnliga regissörer från angiven premiärort. Med denna kombinationsmöjlighet kan du precisera din sökning. OBS. Samma produktion kan vara dokumenterad från flera håll. Till exempel både av producenten och av gästspelsscenen.

Originaltitel	<input type="text"/>	innehåller ▾
Titel	<input type="text"/>	innehåller ▾
Producentkategori	(Alla) ▾	
Producent	<input type="text"/>	innehåller ▾
I samarbete med	<input type="text"/>	innehåller ▾
Scen/spelplats	<input type="text"/>	innehåller ▾
Premiärort	<input type="text"/>	
Alla produktioner	☒	
Urpreniärer	☐	
Nypremiärer	☐	
Premiärer	☐	
Även dubbletter	☐	
Samarbeten	☐	
Svenskt gästspel i Sverige	☐	
Utländskt gästspel i Sverige	☐	
Svenskt gästspel utomlands	☐	
Barn/ungdomsföreställning	☐	
Turné	☐	
Originalspråk	(Välj språk) ▾	
Framförd på språk (om ej svenska)	(Välj språk) ▾	
Teater-/Musikförlag	(Välj förlag) ▾	
Grundgenre	(Välj grundgenre) ▾	
Övrig genre	<input type="text"/>	innehåller ▾

Välj yrkeskategorier (Välj yrkeskategori) ▾ [Lägg till yrkeskategori](#)

Övriga funktioner	<input type="text"/>	
Medverkande på scen	<input type="text"/>	alla ▾
Medverkande kör	<input type="text"/>	alla ▾
Medverkande orkester/musiker	<input type="text"/>	alla ▾

Period 1 ▾ jan ▾ 2019 ▾ - 31 ▾ dec ▾ 2019 ▾

Skärmbild tagen av skribenten 2019-04-21.

2.2. Analys av Scendatabasen

I Scendatabasen står grundläggande metadataposter i fasta fält. Den information som är ifylld i de fälten kommer från respektive scen. ”Uppgiftslämnare” hittas via ”Avancerad sökning” på samma post. I exemplet ”Flickan som försvann”, som

producerats av Regionteater Väst, så är det scenens kommunikatör som är uppgiftslämnare. Kommunikatören på Regionteater Väst jobbar strategiskt och operativt med bland annat digital marknadsföring. Det är därför inte orimligt att tänka sig att metadata som läggs till databasen ursprungligen haft syftet att marknadsföra deras produktioner.

Den information som kommunikatören *kan* lämna är dock till största delen faktabaserad. Det enda som är mjukare metadata är preciseringen av genre, men i det här fallet finns det inte mycket utrymme för tolkningsmöjligheter. Metadata genereras således av någon annan än användaren i resursen, men är faktabaserad och därmed inte ledande.

De ord och formuleringar som används i metadata är formulerade av uppgiftslämnaren från respektive scenverksamhet. Om formuleringen ”Dans med inslag av nycirkus” används är det inte säkert att användaren vet vad det innebär, eftersom det inte finns någon definiering av ”nycirkus” i databasen. En framtida användare kommer troligtvis i än högre grad att fråga sig vad nycirkus var historiskt sett. Metadata i den här frågan och i mitt exempel kan kritiseras ur ett omsorgsetiskt perspektiv, eftersom uppgiftslämnaren producerat metadata som det inte är helt säkert att användaren förstår utan förförståelse, men som användaren är beroende av för åtkomsten av sitt sökta material. Däremot är det omsorgsetiskt att det för den icke svensktalande användaren finns en möjlighet att läsa informationen på engelska.

Scendatabasen innehåller ingen övrig information om den eller de som syns i arkivet, förutom yrkestitel och namn. Det finns av den anledningen ingen mjukare metadata knuten till dessa personer som kan vara ledande.

Användarens sökningar begränsas till förbestämda kategorier och det finns inga detaljer utöver den mycket grundläggande informationen som ges där, eller någon övrig kontext till materialet. Materialet är därför inte särskilt användbart förutom vid statistiska analyser, vilket är en instrumentell praktik som inte kan präglas av etiska överväganden gentemot användaren.

Det finns ingen möjlighet till en personlig access för användaren, med en historisk och social kontext knuten till materialet. Användaren kan inte heller anpassa eller ordna materialet efter eget behov och önskan. Metadatapraktiken kan i den bemärkelsen inte sägas vara omsorgsetisk, eftersom den inte ger användaren de förutsättningar som behövs för att relevant material ska kunna hittas och förstås.

Det finns inga verktyg eller någon intuitiv teknologi som underlättar för förståelsen av materialet i databasen. Metadata-designen kan därför inte sägas vara omsorgsetisk.

Sammanfattningsvis så kan metadata i Scendatabasen överlag inte sägas vara omsorgsetisk. Det visade sig i alla frågor förutom i den första. Att den inte är ledande i den frågan behöver dock inte betyda att den är omsorgsetisk; den är neutral eftersom den inte var *möjlig* att tolka och värdera.

2.3. Scenarkivet

Databasen Scenarkivet är ett samarbetsprojekt mellan några av de fria scenerna i våra större städer: i Göteborg scenen Atalante, vars förening också är huvudman för projektet, i Malmö Dansstationen och i Stockholm Moderna Dansteatern. Liksom Scendatabasen så stöds Scenarkivet av Kulturrådet och är en del av Access. Projektets syfte är därför att göra dokumenterat kulturarvsmaterial tillgängligt för allmänheten.

Databasen innehåller sökbart material som samlats in från scenernas verksamheter under ett tjugotal år. Sidan uppdateras regelbundet med information om scenernas nyttillkomna föreställningar. Användaren kan bland annat söka information om föreställningstitlar, speldatum, koreografer, dansare, scenografer, kostymörer, och ljussättare.³⁷

Överst på Scenarkivets websida har användaren möjlighet att få detaljerad information om de tre scenerna som ingår i arkivet genom att välja att söka på antingen Atalante, Danstationen eller Moderna Dansstationen. Presentationstexterna går dock bara att läsa på svenska. Lite längre ner i texterna är det möjligt att komma direkt till scenernas hemsidor och till alla de föreställningar som är inlagda hittills av respektive arkiv, via hyperlänkar. Till vänster går det att se respektive scens kalendarium, mellan åren 1985-2018 för Atalantes del.

³⁷ Scenarkivet,
<http://www.scenarkivet.se/info/>, 2019-03-15.

UPPSÄTTNINGAR GRUPPER PERSONER

Q

Totalt 2473 Uppsättningar i databasen.
Visar de 20 senast inlagda.

Kantat 105

Test20190201

BLACK FOREST

OBS! SUPERVIKTIGT!

DRONE

TRACE ELEMENT

THE GARDEN OF SPIRITED MINDS

THE MOST HUMAN

SLICK

JESSICA AND ME

Another Side of Christmas

Kvartettfest

Yamamba

Vägsjälur

Skärmbilder tagen av skribenten 2019-04-19.

Jag testade arkivet genom att göra en sökning på scenen Atalante och "Uppsättningar". Förutom uppsättningar kan man också söka på "Grupper" och "Personer". Antalet uppsättningar och de senaste 20 inlagda syns på samma första sida (för Atalantes del 1109 stycken). Jag valde att söka på en uppsättning som jag känner till sedan tidigare och skrev in "Bröllopsnatten".

I den sökningen kommer jag först en till en översikt som presenterar innehållet i uppsättningen. Jag kan också se datum för urpremiären, vald scen och "Genre". Dessa tre ges som hyperlänkar och via dem får jag tillgång till samtliga uppsättningar på Atalante under det året, information om vald scen, och samtliga uppsättningar

däriifrån under kategorin ”Dans”. I hyperlänkarna presenteras uppsättningarna i bokstavsordning, också dem som hyperlänkar.

Under presentationen av uppsättningen finns länkar till två av recensionerna. Dessa kunde dock inte nås vid tillfället för min sökning.

ÖVERSIKT **FRESS** VIDEO FOTO TRYCKSAKER

Bröllopsnatten

EVA INGEMARSSON DANSPRODUKTION

I *Bröllopsnatten* utgår Eva Ingemarsson från det mest traditionella rörelsetemat, mötet mellan man och kvinna. Här möter vi det moderna rörelsespråk, den bildmässighet och den personliga musik som utmärkte Ingemarssons tidigare föreställningar, och som ytterligare utvecklades under början av 2000- talet. I *Bröllopsnatten* möter det traditionella temat ett närmast surrealistiskt överdrivet film- och teatertema: paret på bröllopet. Den smått vansinniga stämningen i föreställningen understryks av att den äger rum i ett totalt vitt scenrum som på ett helt annat sätt än en traditionell "black box" förpassar publiken till en drömvärld. I denna vita värld kommer dansarna att framträda tydligare än någonsin. Det har lett till att deras personlighet har tillåtits träda fram och att deras röster och andhämtning spelar en central roll i det digitala tonlandskap som Niklas Rydén komponerat. Musiken blir ett kollage av röster, opera och elektroackustisk musik, med en touche av death metal. I ett vitt rum blir också ljuset väldigt påtagligt. Med skuggor, färger och projiceringar blir scenrummet ett organiskt Ett med dansarna.

Urpemjär: 1994-10-21 på *Atalante*
Genre: Dans

RECENSION AV MÅRTEN SPÅNGBERG DAGENS NYHETER 1994-10-31

RECENSION AV JAN BERGMAN ??

MEDVERKANDE

Koreografi	Eva Ingemarsson
Dans	Peter Svenzon Torun Odlöv (Jonsson)
Originalmusik	Niklas Rydén
Scenbild	Niklas Rydén Eva Ingemarsson
Medarbetare	Zac O'Yeah (Bollplank) Liv Ravnbøl (Bollplank)
Ljusdesign	Anna Wemmert Clausen
Kostym	Karin Jatta
Scenteknik	Göran Ekmark (Snickare)
Foto	Anders Jirås
Produktion	Magnus Telander

Skärmbilder tagna av skribenten 2019-04-23.

För övrigt finns en lista på medverkande i uppsättningen. Det finns inga fasta och förutbestämda poster för dessa, utan de varierar beroende på den information som lagts till av redaktören. Vidare finns det länkar till de medverkande där det går att se vilka uppsättningar de medverkat i på scenen, några faktauppgifter, länkar till personernas hemsidor och ibland en mer utförlig presentation av personen i fråga.

Förutom till ”Översikt” kan användaren navigera till ”Press”, där användaren kan ta del av de recensioner som gjordes på uppsättningen; till ”Video” för att se ett utdrag från uppsättningen; till ”Foto” för att se foton från uppsättningen; samt till och ”Trycksaker”, där det går att studera trycksaker såsom affisch, program etc.

Vid en sökning var det inte möjligt att se den video som lagts in i arkivet. Ett annat problem som uppstod var att jag inte hittade en dansgrupp i ”Grupper”, som jag vet ingår i arkivet och som kan hittas genom andra sökningar.

2.4. Analys av Scenarkivet

Scenarkivet har tre redaktörer som genererar metadata i resursen. Användaren kan dock lämna synpunkter på sidan eller information om en föreställning till en inskriven mejladress i sidans kontaktinformation. Om användarens information läggs till i exempelvis en uppsättnings presentation, så påverkar det självfallet innehållet i presentationen. I mitt sökta exempel på uppsättningen Bröllopsnatten och i presentation av den finns det ingen mjukare metadata som ser ut att vara tillagd av användare, utifrån min kännedom av föreställningen. Det finns å andra sidan ingenting att tillägga som gör presentationen mer gedigen efter det format som presentationerna görs i. Vad gäller de övriga uppsättningarna som jag har god kännedom om, så kommer informationen i presentationerna från uppsättningens programblad. De övriga kan jag inte kommentera. Min uppfattning av scenarkivets metadata är att den är ledande i den aspekten att den huvudsakligen tycks formas av arkivets redaktörer, även om ingen närmare information om detta förmedlas till användaren. Den bjuder dock in användare till att ge synpunkter och kommentarer, vilket tyder på en öppenhet och önskan om ett delat ansvar med användaren.

Metadata i Scenarkivet är rörlig, det vill säga den består av fri text. Vem som formulerat den går inte att besvara fullständigt utan direkt information från redaktörerna. Av den kännedom jag har av uppsättningarna så är en del av formuleringarna koreografernas egna, en del är tagna från recensenternas formuleringar. Det finns ingenting i de uppsättningar som jag har undersökt, och som

jag har kännedom om, där det framgår att användare har formulerat eller namngett något. Det framstår alltså som att praktiska hänsyn legat bakom denna arkivpraktik.³⁸

Texterna finns bara på svenska, vilket gör dem otillgängliga för icke svensktalande. Det är svårt att förutsäga om en framtida (svensktalande) användare kommer att förstå innehållet, men eftersom texten är rörlig, beskrivande och relativt omfattande så finns det åtminstone förutsättningar för det.

Eftersom det är någon annan än användaren som gjort de formuleringar som används i metadata och som namnger, i relationen arkivarien-användaren, så riskerar metadata att vara ledande.

Om arkivarien, i relationen arkivarien-användaren, producerar för lite och enbart grundläggande metadata kring ett material, så finns det potential att utvecklas ur ett omsorgsetiskt perspektiv. Metadataproduktionen i Scenarkivet är inte begränsad eftersom det finns supplerande kontextuell information, foton, och filmer att ta del av för användaren, som ger användaren förståelse för materialet, och är i den bemärkelsen omsorgsetisk.

Det finns ingen möjlighet till en verklig personlig access för användaren, med en historisk och social kontext knuten till materialet. Användaren kan inte heller anpassa eller ordna materialet efter eget behov och önskan. Metadatapraktiken kan i den bemärkelsen inte sägas vara omsorgsetisk.

Det finns inga verktyg eller någon intuitiv teknologi som underlättar för förståelsen av materialet i databasen. Metadata-designen är därför inte omsorgsetisk.

Min förståelse av materialet i Scenarkivet blir sammantaget ändå relativt djup; förutom grundläggande metadatauppgifter får jag kännedom om det intellektuella innehållet i föreställningarna genom den mjukare textuella informationen. Jag får dessutom genom det audiovisuella materialet en god uppfattning om den analoga föreställningen, om scenrummet, musiken, dansarna, och om rörelserna som karakteriserar koreografin.

2.5. Rambert archive

Det brittiska arkivet Rambert archive grundades 1982 med finansierat stöd från Calouste Gulbenkian Foundation, the Pilgrim Trust och the Radcliffe Trust. Med medel från The National Lottery Community Fund har arkivet blivit tillgängligt för

³⁸ Uppgifterna har delvis bekräftats efter ett telefonsamtal med Atalantes personal, 2019-05-21.

allmänheten. Det är också möjligt att bidra till arkivet genom medlemskap och/eller med arkivmaterial.

Arkivet innehåller en ansenlig dokumentation som samlats ihop för att fylla i de historiska luckor som uppstått genom tidigare förlorat material i andra danssammanhang, och som visar den brittiska dansens utveckling från 1920-talet fram till idag. Förutom information som rör själva danskompaniet i arkivet, så finns det också mycket annan dokumentation, delvis från 1920-talet: rörande kompaniets styrelse och administration; publikt material som exempelvis posters och foton; designmaterial som kostymer och ljussättning; audiovisuellt material från tidigt 1970-tal; filer rörande produktioner med koreografiska anteckningar, dans- och musiknotationer; material från ”backstage”, som exempelvis scriptaböcker. Utöver ”Rambert Dance Company Collection” så innehåller arkivet även särskilda samlingar med dokumentation från andra danskompanier som har anknytning till kompaniet på ett eller annat sätt. Det innehåller också ett arkiv med material om kompaniets grundare, samt en samling med filmat material av baletter med dansaren Rudolf Nurejev. Allt material i arkivet är dock inte tillgängligt digitalt, som exempelvis filer med känslig personlig information eller filmer som av kontraktliga eller upphovsrättsliga skäl inte får visas. Under ”Explore” hittar användaren de samlingar i arkivet som är tillgängliga digitalt: ”Rambert Archive” och ”Rambert Performance Database” och som är de delar som ingår i undersökningen.³⁹

Samlingen i Rambert Archive presenteras under fyra kategorier: ”Rambert Voices”, ”Rambert history infographics” (presentationsmaterial), ”Rambert Theatre Programmes” och ”Rambert at 90 galleries”. Vill man få en överblick över arkivet och information om det så navigerar man till ytterligare en kategori ”The collections”. Där finns bland annat en sökbar katalog över arkivet via länken ”The Archive Hub”.

³⁹ Rambert archive, <http://www.rambert.org.uk/explore/rambert-archive/>, 2019-04-29.

Explore the archive

[The collections](#)

The Rambert Archive was established in 1982 with financial

[More](#)

[Rambert Voices](#)

Rambert Voices is an oral history project. We're collecting interviews...

[More](#)

[Rambert history infographics](#)

Produced by the Rambert Archive with support from the Heritage...

[More](#)

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-10

[Rambert Theatre Programmes 1926-1989](#)

The Rambert Archive has a large collection of

[More](#)

[Rambert at 90 Galleries](#)

[More](#)

[Rambert Archive FAQs](#)

Can I donate items to the Rambert Archive? We welcome...

[More](#)

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-10.

I "Rambert Voices" kan man lyssna på 36 intervjuer med personer som varit inblandade i kompaniets arbete någon gång under åren 1941-2017. Information om den intervjuade personen ges på höger sida om det filmade materialet.

Richard Alston

Richard Alston talks about his time as Rambert's Resident Choreographer and Artistic Director.

Born in Sussex, Alston studied Croydon College of Art. It was performance by the Bolshoi Ballet that sparked his fascination with dance. Soon after, whilst watching Ashton's 'La Fille mal gardée' (1960), he realised that he wanted to choreograph. In this interview, Richard shares his memories for his early dance classes with the Rambert School at the Mercury Theatre through to his time as

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-10.

"Rambert History Infographics" är ett presentationsmaterial som innehåller posters med samlad historia från varje årtionde, som är fria att ladda ned.

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-10.

I "Rambert Theatre Programs", finns arkivets samling med teaterprogram från åren 1926-1989, varav över 2000 är digitaliserade och tillgängliga på websidan.

Theatre Programmes

[Browse by Decade](#)

[Browse by Location](#)

[Search Programmes](#)

[FAQs](#)

Rambert Theatre Programmes, 1926-1989

The Rambert Archive has a large collection of theatre programmes, cast sheets, publicity leaflets, press releases, and tour itineraries. More than 2,000 of these have been digitised and are available to view here. Dating from June 1926 to March 1989, the programmes and related items cover Rambert's tours in the UK and abroad.

Using the browse option, you can navigate through the collection in two ways. Browse by Decade presents the programmes grouped by decade and then by year. Browse by Location groups the UK programmes by region and nation, and then by town. Programmes from the overseas tours are grouped by continent and then by country.

Using the search option, you can search for titles of dance works and names of choreographers and dancers as they are listed in the programme.

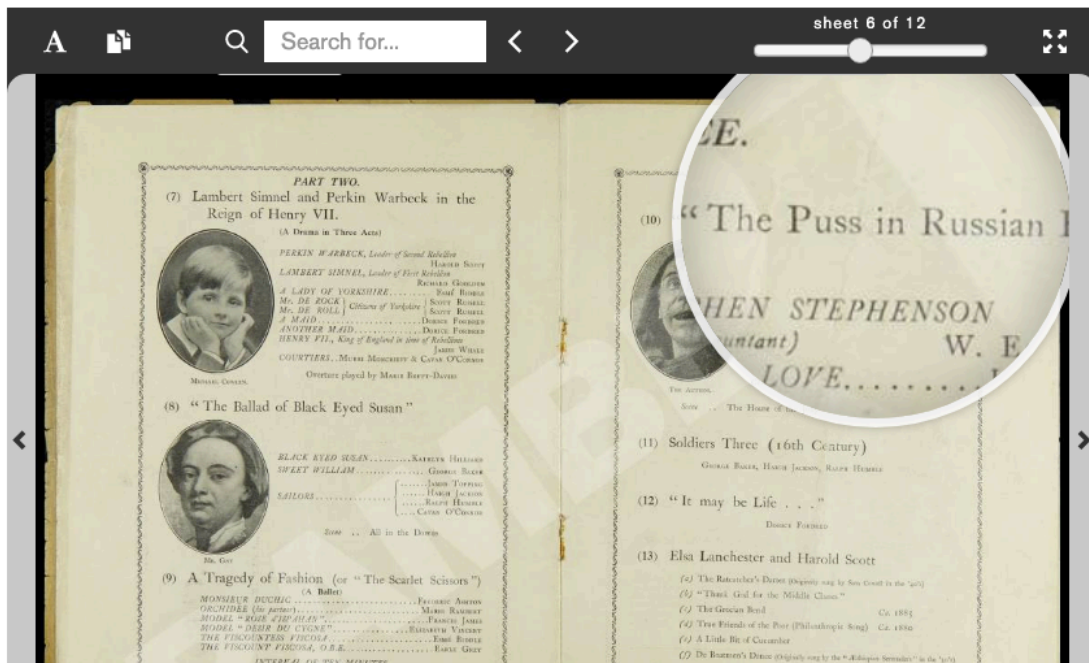
These materials from the Rambert Archive's theatre programmes collection were digitised as part of [Rambert at 90](#), a project marking the company's 90th anniversary, supported by the [Heritage Lottery Fund](#).

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-09.

Under "Browse by decade", delas programbladen in efter årtionde och sedan efter år. En sökning på det äldsta programmet från år 1926 gjorde det möjligt att bläddra i och läsa programmet som i ett analogt program, med hjälp av pilarna vid programmets sidor, eller längst upp till höger genom att flytta cirkeln sidledes. Det går också att zooma in och se detaljer av sidorna, alternativt dubbelklicka på programmet och få full skärmbild, eller rotera programbladet. Det går också att läsa som transkription.

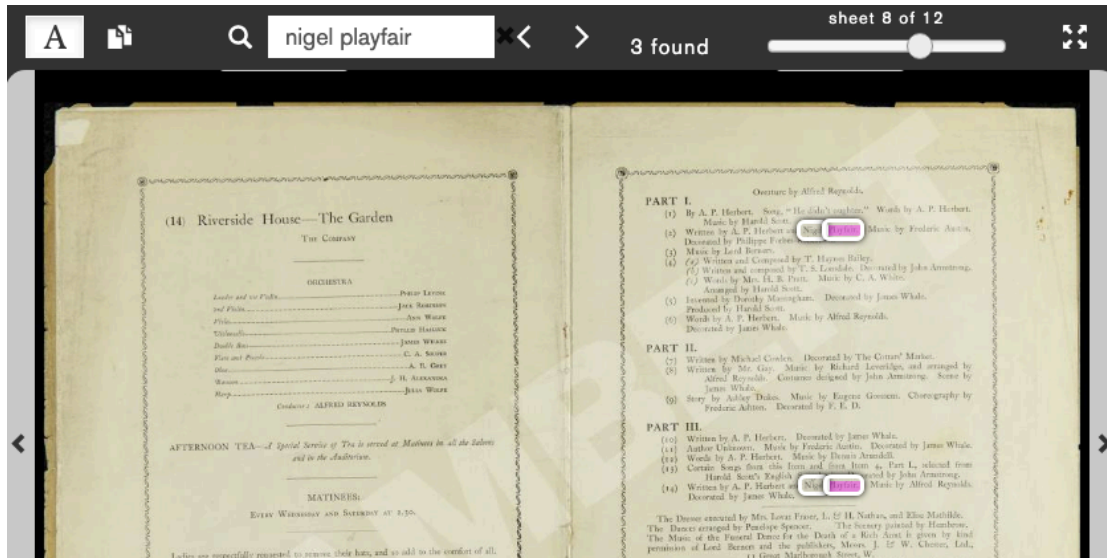
Lyric Theatre, Hammersmith, London, June 1926 - P01

Back

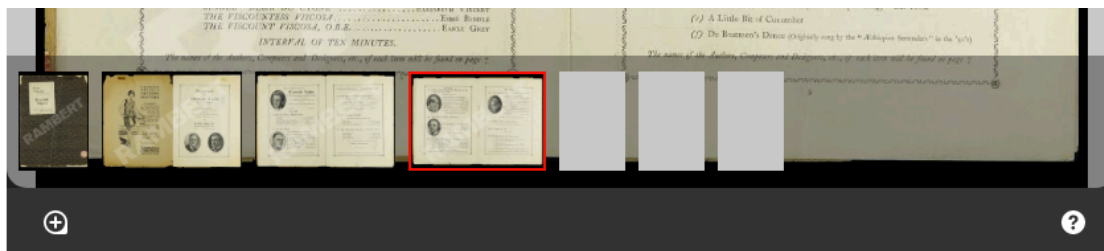
Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-09.

Skriver jag in ett namn (Nigel Playfair) i "Search for..." får jag upp antal träffar i programmet och kan navigera till dessa träffar, som visas inringat med en rosa attentiv färg, för att underlätta sökandet för användaren.

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-09.

Längre ner har jag möjlighet att se alla uppslag i programbladet samtidigt. Undertill finns tillhörande metadata i ett fast fält.

Title	Lyric Theatre, Hammersmith, London, June 1926
Reference number	RDC/MA/04/01/0000
Company	Marie Rambert Dancers
Type of document	Theatre programme
Start date	15 June 1926
Notes	The revue 'Riverside Nights', including 'A Tragedy of Fashion'
End date	15 June 1926
Venue	Lyric Theatre, Hammersmith, London
Copyright notice	Copyright © Lyric Hammersmith. Lyric Hammersmith licenses this item under Creative Commons Attribution-NonCommercial (CC BY-NC): creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0 . This item was digitised as part of Rambert at 90, a project supported by the Heritage Lottery Fund.

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-09.

Min sökning på Nigel Playfair kan också hittas via ”Search pages” som letar igenom all metadata.

Search Pages

Results (59)

	Title ▲	Page No.	Start Date	End Date
1.	 Everyman Theatre, Cheltenham, May 1969 - P01 - pag...	7	12 May 1969	17 May 1969
2.	 Everyman Theatre, Cheltenham, May 1969 - P02 - pag...	7	12 May 1969	17 May 1969

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-09.

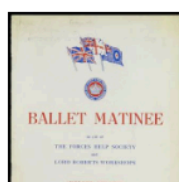
Ett tredje alternativ är att söka via ”Browse Location” och hitta programblad från specifika spelplatser, först indelade efter nation och region och sedan städer. Där kan jag gå vidare och få uppgifter om spelplats och datumuppgifter. Klickar jag på programbladet kan jag utforska det därifrån.

Greater London

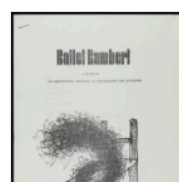
Collections

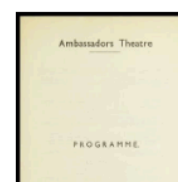
[Acton Town Hall](#)

[Adelphi Theatre](#)

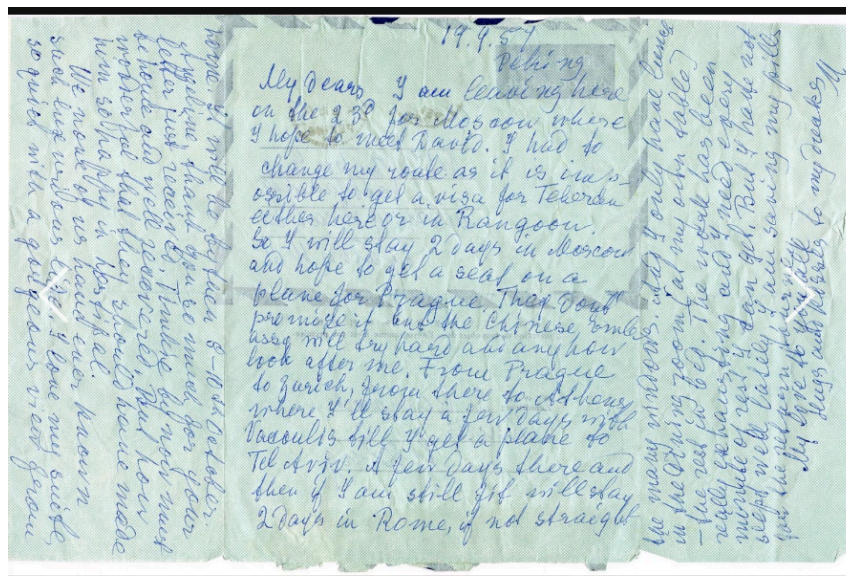
[Air Gallery](#)

[Ambassadors Theatre](#)

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-09.

”Rambert at 90 Galleries” är en del av projektet ”Rambert at 90”, som uppmärksammar kompaniets 90-åriga historia. I galleriet finns fotografier på dans, porträtt, brev, programblad, med mera, samt kontext till dessa till höger om fotografierna.

"Perpetual movement was my element" M Rambert

Marie Rambert – 'Mim' – a key figure in the development of British ballet. This remarkable woman travelled across the world with the Ballet Russes and established her own company in the UK. Here, in her word images from Rambert's archive are some moments from her journey.

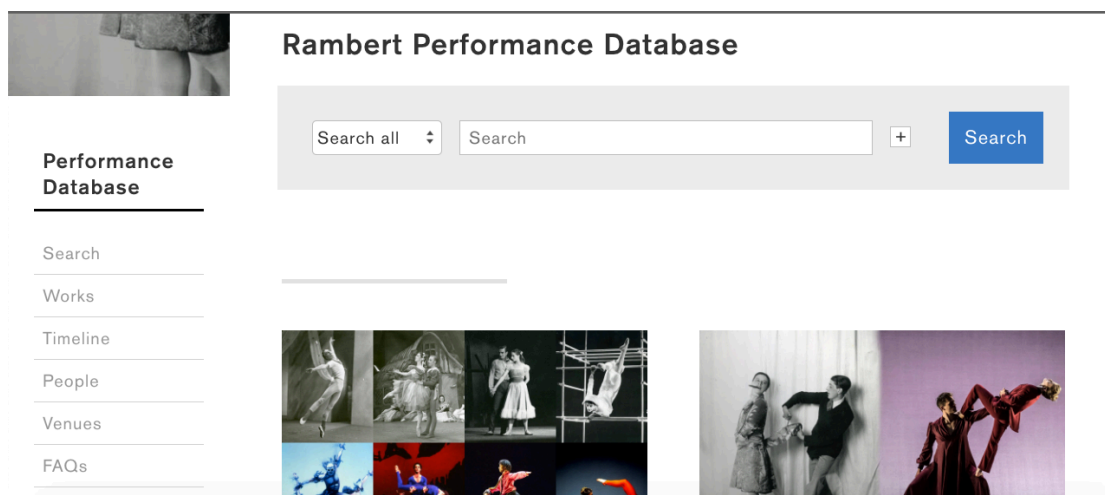
"We none of us have ever had such a luxurious life" 1957

Aerogramme letter from M Rambert to her family, from her first tour to China. Text © of Marie Rambert.

Collection-Ca...docx ^

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-10.

”Rambert Performance Database” är en interaktiv databas som innehåller danskompaniet Rambert Dance Company’s samtliga verk. Databasen har fem sökbara hyperlänkar som visas i det fasta fältet på vänster sida. Man kan välja att söka material via dessa eller genom sökrutan ”Search all” (med meny: work, name, venue, from year, to year) eller att själv skiva in ett sökord.

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-08.

I "Dance Works" finns ca 500 stycken föreställningar dokumenterade, med länkar till metadata rörande premiärdatum och efterföljande föreställningar. Det finns några alternativ för användaren att söka på material: genom att skriva in en egen sökning på titel, koreograf och datum; genom att navigera via ett alfabet och komma till föreställningar med titel som börjar på vald bokstav; genom att scrolla igenom materialet placerat i alfabetisk ordning. Metadata som visas vid respektive bild anger koreografens namn och året föreställningen spelades.

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-08.

Söker jag på den första föreställningen i listan "The Accident" får jag ytterligare metadata, och kan via hyperlänkar navigera vidare i flera steg till andra delar av arkivet.

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-08.

Performances

Date	Programme	Venue
25 Mar 1977 Evening	Moveable Garden Judgment of Paris The Accident * Promenade	Wyvern Theatre, Swindon
26 Mar 1977 Evening	Moveable Garden Judgment of Paris The Accident Promenade	Wyvern Theatre, Swindon
12 May 1977 Evening	Echoes of a Night Sky* The Pool The Accident Promenade	Arts Centre, University of Warwick, Coventry

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-08.

Det går också att välja att söka på materialet under länken ”Timeline”. Där hittar man kompaniets historia visualiserad utmed en nedåtgående tidslinje, med kompaniets historiska händelser på vänster sida och premiärer på höger sida. Ett klick på premiärdatum ger information om föreställningen och det året den spelades. Det går även att på egen hand skriva in önskat årtal.

Timeline

Performance Database

Search

Works

Timeline

People

Venues

FAQs

Earliest year Latest year Show: Earliest Latest Search

Events

15 June: [Marie Rambert](#) received her certificate from Russian ballet master Enrico Cecchetti, allowing her to teach the Cecchetti method. She opened a ballet school in Bedford Gardens, London.

Premieres

1920

1921

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-08.

Via hyperlänken ”People” styrs jag till möjligheten att söka på personer, och ser där i vilken profession de har medverkat i kompaniets produktioner, och kan söka vidare via länkar till dessa föreställningar.

Performance Database

Search

Works

Timeline

People

Venues

FAQs

People & Companies

or

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

A

[Kirsty Abbotts](#)
Musician

[Yaron Abulafia](#)
Lighting designer

[Ad Solem](#)
Choir

[Adolph Adam](#)
Composer

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-08.

Till sist finns även möjligheten att söka materialet genom en interaktiv karta, under hyperlänken "Venues" och "Map view". Där ges detaljrik metadata om de 550 stycken platser som kompaniet har spelat på sedan år 1926 fram till idag, med möjligheter att länka vidare till annan föreställningsinformation. Det går också att söka spelplatser under "List view", som också visar den interaktiva kartan vid sidan om, i ett mindre format.

Performance Database

Search

Works

Timeline

People

Venues

FAQs

Venues

or

Map view List view

Skärmbild tagen av författaren 2019-05-08.

Jag provade arkivet genom att gå till "Works" och se efter om någon svensk koreograf haft anknnytning till Rambert Dance Company. Jag hittade koreografen Per Jonsson

med föreställningen ”Jupiter is crying”. Samma metadata kunde hittas via alfabetet längre upp på sidan och bokstaven ”J” som i Jupiter.

Performance Database

Search

Works

Timeline

People

Venues

FAQs

Jupiter is Crying

Choreographer: [Per Jonsson](#)
 Composer: [Sven-David Sandstrom](#)
 Set designer: [Per Jonsson](#)
 Costume designer: [Per Jonsson](#)
 Lighting designer: [Malcolm Glanville](#)

World premiere: 17 May 1995, Rambert Dance Company, [Wyvern Theatre, Swindon](#)

Production note: In the programme, [Per Jonsson](#) is credited as 'design'. Cotumes realised by Kit Reading.

Number of dancers: 10 dancers

Music details: Live music: piano, trumpet and percussion
 Music commissioned by Rambert: Yes

Source: Programme and reference file in the Rambert Archive
 Archive catalogue: [WORK/0389](#)

Performances

Date	Programme	Venue
17 May 1995 Evening	Swansong Jupiter is Crying * Rooster	Wyvern Theatre, Swindon
28 Jun 1995 Evening	Dancing Attendance on the Cultural Chasm* Petite Mort Jupiter is Crying Meeting Point*	Festival Theatre, Edinburgh

Skärmbilder tagna av skribenten 2019-05-08.

Vill jag söka efter mer metadata om koreografen klickar jag på namnet och kommer till en sida där jag får veta vilken ytterligare föreställning han koreograferat för kompaniet, men ingenting annat nytt därutöver. Söker jag i ”Timeline” till året 1995 så kommer Jonsson upp igen, med länkar till metadata jag hittat tidigare på ”Works”. Klickar jag på årtalet ”1995” får jag upp alla föreställningar som spelat på turné under det året, däribland Jonssons föreställning, med datum med mera. I ”People” hittar jag Jonsson under ”J”, men jag får ingen ytterligare metadata om Jonsson där.

Navigerar jag till ”Venue” och världskartan kan jag däremot leta mig fram till teatern i Edinburgh och se mig om där Jonssons föreställning spelades.

Skärmbild tagen av skribenten 2019-05-08.

2.6. Analys av Rambert archive

Metadata från arkivet är faktabaserad och mycket lätt att nå. Det dagliga arbetet i Rambert archive sköts av en arkivarie, och rimligtvis ingår det i det arbetet att generera metadata till resursen.⁴⁰ Eftersom all metadata är faktabaserad, så är den inte ”skapad” av arkivarien och kan därför inte vara värdeladdad och ledande. Det gäller förstås även hur den är formulerad; den som har makten att namnge måste hålla sig till faktadetaljer och har inte något utrymme för tolkning. Det går inte heller föra någons talan för den eller dem som syns i resursen med den typ av uppgifter som lämnas där.

I arkivet produceras alltså ingen mjukare kontextuell metadata, men den är å andra sidan mycket detaljerad och därför mycket användbar för den som är ute efter dessa uppgifter. Undantaget är de intervjuer man kan lyssna på i ”The oral project”, där man får personlig och upplevd information om händelser kring föreställningarna.

Det finns förstås ingen möjlighet till personlig access, med åtkomst av materialet anpassat efter individuell kontext, med en faktabaserad metadata av arkivets slag, med

⁴⁰ Rambert archive, se “Collection care”, <http://www.rambert.org.uk/explore/rambert-archive/>, 2019-05-08.

information om årtal-, namn-, och platsuppgifter. Arkivet ger mig ändå som användare stora möjligheter att söka ut ett material olika sätt och välja det som passar mitt sätt att förstå ett material. Genom att utnyttja ny datateknologi som med visualiseringen av den historiska tidslinjen ("Timeline"), den interaktiva kartan ("Venues"), och programbladen, så får användaren ett nytt och mångfasetterat perspektiv på materialet. Delarna i arkivet är också interaktiva, vilket underlättar vidare sökningar.

Målgruppen för Rambert archive är forskare och studenter, dansare, fans och för de som bara söker inspiration. Med den datateknologin som utnyttjas så lyckas de väl med det i en aspekt. Det är både lätt, och relativt informativt och inspirerande att utforska arkivet, precis som de utlovar. Det som jag saknar är mer detaljerad metadata kring de individuella personerna, vilket inte alltid finns, och kring de enskilda föreställningarna i arkivet, för att få en mer komplett bild av materialet. Under "Explore" kan man dock se några kortare reportage och filmsekvenser från några utvalda och aktuella föreställningar i "Videos", men de är inte kopplade till samlingarna. Detsamma gäller med fotografierna i "Photos". Om det konceptet hade använts i samlingarna så skulle min förståelse för materialet blivit djupare. Det jag får i form av förståelse med det befintliga konceptet, grundar sig i metadata, jag har ingen som helst kunskap av själva data, det vill säga dansen och rörelserna från föreställningarna. Med andra ord så får jag textuell metadata om materialet, och genom det får jag en viss förståelse om det som har med materialet i den resursen att göra, förutom en förståelse över materialet självt. Vill jag studera det måste jag besöka arkivet på plats i London. I Rambert archive beror det på som tidigare nämnts att filmer av kontraktliga eller upphovsrättsliga skäl inte får visas.

3. Komparativ analys av metadata praktiker

I Scendatabasen finns bara grundläggande dataposter, och arkivets användargränssnitt erbjuder inga verktyg eller någon intuitiv teknologi som kan ge en vidare förståelse av de metadata som finns. De etiska konsekvenser som följer av den metadata praktiken, är att den förståelse användaren får av materialet är begränsat till grundläggande information, och att materialet får en begränsad användning för användaren.

I både Scendatabasen och i Scenarkivet är metadata producerad av bland andra kommunikatörer, koreografer och recensenter. De riskerar att styra användarens

förståelse av materialet med sina formuleringar, som ursprungligen haft syftet att väcka ett intresse för föreställningen i fråga. Rachel Fensham, forskare i dans och teater, och projektdeltagare i DDA, kommenterar i sin artikel ”Searching movements history” att det är ett vanligt fenomen i dansarkiv: ”In most dance archives, collections have been created by the dancer or dance company as author and thus serve a legitimating or propagandist function.”⁴¹

I Scenarkivet har dock användaren tillgång till fler perspektiv genom en varierad kontextuell metadata, från bland annat recensioner, programblad, och foton, tillsammans med audiovisuellt material, även om det är begränsat till korta filmklipp och i enstaka fall. Genom det materialets olika perspektiv och röster kan användaren forma sin egen uppfattning om föreställningarna intellektuella innehåll. Hen bjuds dessutom in till att ge synpunkter och kommentarer, vilket tyder på en önskan från arkivets håll om ett visst delat ansvar med användaren. Det som inte framgick var vilken status de olika metadatauppgifterna har, vem som i så fall lämnat vilka uppgifter. Scenarkivets metadatapraktik är i min bedömning ändå relativt omsorgsetisk i dessa aspekter. Ändå är det långt till det Caswell och Cifor menar är omsorgsetiskt, där arkivet är ”[...] an affective, useroriented, community-centred service space.”⁴² För det behövs det än mycket högre grad av interaktivitet menar jag och dessutom mångfasetterade perspektiv, som ger mig en mer fullständig förståelse av det. Exempelvis skulle en hyperlänk i Scenarkivet till Atalantes hemsida ge användaren tillgång till det audiovisuella material som är tillgängligt där, och på så vis berika arkivmaterialet.⁴³

Rambert archive är det arkiv, bland de tre arkiv som ingår i studien, som har ett någorlunda generöst gränssnitt med en visualiserad tidslinje och interaktiv karta. Resursen innehåller i stort bara deskriptiv metadata men användaren får, tack vare gränssnittet, en något vidare förståelse av den informationen. Rambert archives metadatapraktik kompenserar därigenom i viss mån för en bristande kontext genom sitt gränssnitt, vilket kan tolkas som en omsorgsetisk arkivpraktik. Kontextuell metadata och ett audiovisuellt material hade förstås gjort förståelsen av materialet i arkivet djupare.

⁴¹ Rachel Fensham, ”Searching movements history”, *Transmission in Motion. The Technologizing of Dance*, red. Maaïke Bleeker, Taylor and Francis, London: Routledge, 2016, s. 73.

⁴² Saxton, s. 25.

⁴³ På Atalantes hemsida kan bland andra dansföreställningen ”Bröllopsnatten” ses i sin helhet.

Sammanfattningsvis så har Scenarkivet den metadatapraktik som erbjuder användaren flest möjligheter att förstå materialet på ett mångfasetterat vis, med dess varierade metadata. Här är å andra sidan gränssnittet mindre utvecklat. Även om viss metadata är ledande, så har användaren tillgång till fler perspektiv och kan bilda sig en egen uppfattning om materialet. Användaren har även möjlighet till inflytande och kan bidra med metadata. Det som särskilt skiljer Scenarkivet från Scendatabasen och Rambert Archive är att arkivet har implementerat en kontextuell metadata, som gör att användaren har en rimlig chans att förstå det material som det finns metadata kring. Eftersom Scenarkivets metadatapraktik erbjuder dessa möjligheter, så balanserar Scenarkivet relativt väl den maktobalans som annars riskerar att finnas i relationen arkivarien - användaren.

Att överlåta tolkandet av arkivmaterialet till teknomatematiska system, skulle ersätta arkivariens logocentriska hänvisning, menade Ernst. I Digital Dance Archives (DDA) har det prövats. DDA innehåller åtta samlingar med ett tidsspann från tidigt 1900-tal fram till tidigt 2000-tal. Resursens huvudsakliga funktion är att förvara och tillhandahålla fotografier och audiovisuellt material. DDA saknar det kontextuella materialet som exempelvis återfanns i studiens undersökta arkiv, i form av pressklipp, programblad etc. Projektet, som ska ses som ett experiment, (DDA är inte längre tillgängligt) har två huvudsakliga syften där det ena är att samla dansmaterial från flera olika arkiv, som genererar ett brett spektrum av information, men som ska vara tillgänglig genom en och samma plattform. Det andra är att utveckla användarledets sökmöjligheter och skapande av innehåll, och att möjliggöra en personlig och självreflekterande kunskapsproduktion för användaren. Resultatet blev att användaren kunde bli delaktig i hur materialet i arkivet organiserades, och arrangera ett utvalt material efter egen önskan via en ”scrapbook”. Användaren kunde också söka över de olika samlingarna i arkivet genom ”cross-collection searching”, vilket möjliggjorde komparativa studier på materialet. Med det användargränssnittet gick det även att urskilja förändringar inom dansen över tid, och se hur olika estetiska paradig sett på kroppsligheten. Projektet ser sig fortfarande ha potential till att kunna utveckla en teknik för ”pose-based visual search system”, vilket gör det möjligt att söka på poser i arkivet som liknar varandra. Pose-based visual search system används redan i arkivsammanhang i Sverige på Scenkonstmuséet. Där kan besökarna göra en sökning på muséets samlingar genom att själva inta en pose och få fram ett material med en liknande pose. Under den tid som projektet DDA pågick gick det dock bara att söka

efter poser som liknade varandra via textuell metadata, exempelvis med taggningen ”bakåt-böj”.⁴⁴

Ett problem som projektet ser sig ha är att gränssnitten kräver en särskilt avancerad teknologi för att kunna svara upp mot mänskliga tolkningar av materialet, som fortfarande är överlägsen den teknologiska analysen med råge, vad gäller förmågan att tolka komplexa perceptuella och somatiska rörelser.⁴⁵ Påståendet stöds av Jessica Parland-von Essen, i kapitlet ”Digitalisering av ljud och bild”, i *Historia i en digital värld*, som menar att de nya automatiska systemen förbättrar sökbarheten för sökning audio- och visuellt material, men att de i praktiken är otillräckliga när det gäller tolkning av materialet, som skiljer sig från mänsklig tolkning.⁴⁶

Det motsäger som jag ser det Ernst uppfattning, som menar att en algoritmisk tolkning är tillräcklig, och som anser att bilden informerar bättre om sig själv.⁴⁷ Men för att en bild ska kunna informera om sig själv, så måste det finnas taggar till den, som tas fram efter en mänsklig tolkning av bilden. Av den anledningen är det tveksamt om det går att påstå att de gränssnitt som DDA undersökt *helt* befriar bilderna från kulturella tolkningar. Fensham menar att en algoritmisk tolkning är ett möjligt nästa steg i utvecklingen, där gränssnittet tillåter en intelligent sökning, men för det krävs det bland annat att tekniken tillåter en mer intuitiv sökning och att mönsterigenkänning optimeras.⁴⁸

4. Resultatet i ljuset av tidigare forskning

Resultatet från studien har inte kunnat jämföras i alla aspekter med resultat från tidigare forskning av multimediala arkiv. Det beror på de svårigheter som jag har haft med att identifiera några sådana. Rössles analys rörande metadataanvändning och förståelsen av den, kan användas som jämförelse i åtminstone en aspekt. Rössle såg att en manlighetsnorm påverkade sökbarheten till materialet genom metadata, och som riskerar att förvräda den historiska bilden av kvinnor och män. Hennes resultat

⁴⁴ Digital Dance Archive (DDA), webbsidan är inte längre tillgänglig, <http://www.dance-archives.ac.uk/>

⁴⁵ Fensham, s. 77.

⁴⁶ Historia i en digital värld, https://digi.hist.se/hdv2/3-material/#3_4, 2019-05-19.

⁴⁷ Ernst, s. 163.

⁴⁸ Fensham, s. 75.

visar likhet med mina resultat, så tillvida att delar av metadataproduktionen i de båda studiernas undersökta resurser, påverkar användarens förståelse av materialet på ett negativt vis, och att det beror på en medveten eller omedveten maktobalans i arkiven.

Den kritik som jag har framfört avseende bristen på kontextuell information, i de analyserade arkiven Scendatabasen, Scenarkivet och Rambert archive, kan även jämföras med en annan liknande kritik, som riktats mot digitala arkiv från ett annat håll, i boken: *Scholarly Adventures in Digital Humanities. Making The Modernist Archives*.⁴⁹ Boken är en dokumentation över det internationella DH-projekt som forskarna har arbetat med, *The Modernist Archives Publishing Project (MAPP)*, ett digitalt, användarcentrerat arkiv med syftet att länka samman olika samlingar rörande materialhistoria och publiceringar av modernistisk litteratur. Forskarnas incitament till projektarbetet var bland annat den uteblivna globala demokratiseringsprocess, som de och andra forskare hade en tilltro till initialt, i och med att digitala arkivtjänster blev tillgängliga. De digitala tjänsterna skulle ge arkivens användare lättare access till arkiv runtom i världen, och få tillgång till primära källor, som tidigare varit otillgängliga. Riktigt så demokratiskt och fritt tillgängligt har det tyvärr inte blivit, eftersom det bara ges access till en stor mängd av de digitala arkivföremålen efter en avgift, beroende på institutionernas höga och extra produktionskostnader i samband med digitaliseringen av arkivobjekten.⁵⁰ Under arbetet med MAPP kartlades befintliga plattformar för arkiv, med syftet att utvärdera hur projektets egna arkiv skulle kunna utformas optimalt. Bland annat tittade man på arkiven *the Rossetti Archive* och på *The Walt Whitman Archive*, båda multimediala arkiv med några av de plattformsfunktioner som de var intresserade av. Det man fann var däremot att de metadata som fanns inbäddade i de digitala arkiven visserligen förmedlade information som exempelvis när böckerna trycktes, hur de fysiska objekten såg ut och bilder på dem, men att det saknades kontextuell information om böckernas intellektuella innehåll.⁵¹ De resultat som jag har fått fram gällande den stora bristen på kontextuell information i de tre undersökta multimediala arkiven, stämmer överens med det resultat som projektet MAPP redogör för i sin bok. Metadatapraktiken i det här fallet, med en bristande kontextuell information, styrdes dock inte av arkivarier

⁴⁹ Claire Battershill, Helen Southworth, Alice Staveley, Michael Widner, Elizabeth Willson Gordon, Nicola Wilson, *Scholarly Adventures in Digital Humanities. Making The Modernist Archives Publishing Project*, Springer, 2017.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 69.

⁵¹ *Ibid.*, s. 77.

utan av arkivens mjukvara ”Collex”. Collex är ett mjukvaruverktyg som anpassats för studenter och forskare som arbetar med nätverksarkiv, och som the Rossetti Archive och The Walt Whitman Archive implementerat. Andra mjukvarudesigner som ingick i MAPPs analyser och som ger en liknande metadatapraktik, med en bristande kontextuell metadata, är Omeka.⁵²

Fenshams artikel om Digital Dance Archive finns att läsa i boken *Transmission in motion. The Technologizing of Dance*. I den diskuteras hur både konventionell och ny teknik kan användas för att optimera sätten att arkivera, dela och förstå dans.⁵³ Resultatet av den komparativa analysen är intressant att jämföra med dokumentationen av DDA i den boken. Det som jag anser vara särskilt intressant med DDA:s metadatapraktik, och som visar behovet av mänskliga tolkningar, är valet av metadataposter och taggningar för att identifiera innehållet i materialet i DDA. Istället för att som i de undersökta arkiven bara producera metadata som kretsar *kring* föreställningarna (vilket ju visserligen är definitionen av metadata), så kan användaren i DDA, via taggningar, söka på föreställningarnas olika *kvaliteter*. Det innebär att arkivets metadatapraktik, förutom att förmedla information om vem som koreograferat ett stycke, eller att ge en mer utförlig beskrivning om vad en föreställning handlar om, så förmedlar det exempelvis information om rörelserna, om uttrycket och om ett annat intellektuellt innehåll. Några exempel på de metadataposter som DDA har intill en av sina digitaliserade filmer, är ”geometri”, ”grupper”, ”färg”, ”solidaritet och ”utomhus”.⁵⁴ Taggningar av den sorten, så kallad ”ad hoc metadata”⁵⁵, skapad av ämnesexperter, leder till betydligt mer relevant information för användare som vill forska om dans, än den information som grundläggande metadata ger. Men, återigen, för att det ska vara möjligt så behöver ett större audiovisuellt kulturarv digitaliseras. Då blir det möjligt med sökningarna som i DDA, som länkar samman kvaliteter i vitt skilda material från olika digitala arkiv och epoker, och som gör det möjligt att se samband dem emellan.

⁵² Ibid. S. 77-78.

⁵³ Bleeker, 2016.

⁵⁴ Battershill, ”Building a Critical Digital Archive”, *Scholarly Adventures in Digital Humanities. Making The Modernist Archives*, s. 72.

⁵⁵ Anne J. Gilliland, ”Setting the stage”, *Introduction to metadata*, red. Murtha Baca, Los Angeles: Getty Publications, 2016,

<http://www.getty.edu/publications/intrometadata/setting-the-stage/>, 2019-06-11.

I artikeln ”User Understanding of Metadata in Digital Collections: Or, What Exactly Do You Mean by ”Coverage?”” (2009), undersöker Kathleen Fear vad användare som *inte* är experter uppfattar vara användarvänlig metadata i digitala bildarkiv.⁵⁶ Hennes studie visar att den gruppen användare skiljer sig från vad en användarexpertis anser vara användarvänliga metadata. Vetskapen är viktig vid metadataproduktionen, om bilderna ska bli tillgängliga för alla. Eftersom bildbaserad sökning inte är fullt utvecklad ännu, så måste det finnas en textuell metadata som gör bilderna tillgängliga för alla, men tyvärr är metadataproduktion genererad av människor både kostsam och tidskrävande, som Fear påpekar. En lösning på problemet menar Fear, är att lära upp studenter och paraprofessionella att vid sidan om expertis från arkivet ta fram en effektiv textuell data.⁵⁷

5. Slutdiskussion

5.1. Etiska konsekvenser av metadatapraktiker i scenarkiv

Gilliland argumenterar i sin artikel ”The Wink that’s Worth a Thousand Words” för vikten av att undersöka metadata diskursivt inom arkivvetenskap och närliggande fält, eftersom fälten har en avgörande roll för skapandet av vår kultur, vårt minne, bevis och information i samhället. Metadata, oavsett om den är synlig eller inte, är en faktor som finns inbäddad kring all information och i alla system som stödjer varje form av informations-, bevis och kulturarvsresurs och kan därför sägas styra kunskapsproduktionen i ett samhälle.⁵⁸ Studien har granskat den kunskap som produceras av tre kulturarvsresurser genom deras olika metadatapraktiker. Den utfördes med ett kritiskt perspektiv på deskriptiv metadata i multimediala, digitala resurser för kulturarv.

Den empiriska undersökningen visade att de metadata som produceras i de tre arkiven till stor del är grundläggande och faktabaserad, och därmed inte kan sägas styra kunskapsproduktionen till sitt innehåll och vara ledande. Den styr dock genom att den inte blir användbar för alla användare i lika hög grad, eftersom den inte innehåller kontextuell information eller inte är mångfasetterad. I Scenarkivet styrs

⁵⁶ Kathleen Fear, ”User Understanding of Metadata in Digital Collections. Or, What Exactly Do You Mean by ‘Coverage?’”, *American Archivist*, 2010, <https://americanarchivist.org/doi/pdf/10.17723/aarc.73.1.j00044lr77415551>, 2019-05-20.

⁵⁷ Fear, s. 29.

⁵⁸ Gilliland, 2017, s. 213.

kunskapen också bort från dem som inte kan svenska och där inga andra språkalternativ ges.

I de resurser där användaren har tillgång till fler användargränssnitt blir förståelsen för materialet vidare, men det är inte tillräckligt för att ge användaren en djupare förståelse av materialet. För det krävs mångfaldiga perspektiv med mycket kontext. I ett arkiv med dansmaterial blir det särskilt tydligt att tillgång till audiovisuellt material från föreställningarna är essentiellt för förståelsen av materialet. I de tre undersökta arkiven finns inte några särskilt innovativa tekniker som hashing eller AI, eftersom arkiven inte innehåller något audiovisuellt material.

Ett omsorgsetiskt arkiv är användarcentrerat och utjämnar maktbalanser i arkivet genom att öppna upp för ett delat ansvar med användaren, bland annat vad gäller kunskapsproduktionen. Med radikal empati som etisk kompass gäller det även för de användare som man inte som arkivarie egentligen vill dela ett ansvar med. I de undersökta arkiven finns ett visst mått av delat ansvar där användaren kan bidra med eget material, men det är inte tydligt om det faktiskt har gjorts, eller vilket material som användare bidragit till i så fall.

En omsorgsetisk resurs erbjuder användaren mångfaldiga perspektiv med en personlig access. Metadata i en omsorgsetisk resurs är utarbetad för att kunna verkställa den personliga accessen och bör därför inte vara ledande och hänvisa användaren till ett perspektiv av materialet som inte är relevant för användaren. Om metadata är ledande styr resursen användarens kunskapsproduktion, vilket kan sägas vara en maktutövning och därmed en oetisk handling utifrån en omsorgsetik.

I de undersökta arkiven är metadata i vissa aspekter ledande och i andra inte. Resursernas producerade ledande metadata är dock med största sannolikhet inte upparbetad med *syftet* att styra användarens kunskapsproduktion, utan har andra förklaringar. Oavsett vilket syftet är så är metadata ledande i vissa aspekter, och påverkar i praktiken skapandet av vår kultur, vårt minne, bevis och information i samhället, vilket visar på en maktobalans.

5.2. "Multimediala arkiv"

Min ambition med studien var att undersöka metadataproduktionen på några utvalda digitala *multimediala* kulturarvsarkiv med scenkonstmaterial, och med ett fokus på dansmaterial. Bristen på digitaliserat audio- och visuellt material i de kulturarvsresurserna gör dock att jag är tveksam till om arkiven i studien kan sägas

vara ”multimediala”. De resurser som jag hittade innehöll nästan uteslutande textuell information, en mindre mängd fotografier och mycket sparsmakat med audiovisuellt material. Scendatabasen innehåller exempelvis enbart textuell information, och kan därför inte beskrivas som multimedial, om man inte definierar arkivet efter det material som det innehåller uppgifter om, scenkonst, och som är multimedialt. De andra två arkiven baseras åtminstone på två medier, och ett visst audiovisuellt material, och kan därför falla inom ramen för multimediala arkiv. Det audiovisuella materialet i Rambert archive består dock bara av intervjuer, som visserligen ger vidare information om föreställningarna, men som inte tillhandahåller något filmat dansat material. Det materialet hittas i det analoga arkivet i London. Scenarkivet är det arkiv som jag menar närmast motsvarar definitionen av multimediala arkiv, där arkivens objekt finns representerade i medierna text, bild, ljud och video, även om de filmer som kan ses där är korta versioner av arkivets föreställningar.

Eftersom dans är rörelser, och filmad dans är det medium som förmedlar förståelsen för det kulturarvet bäst, så antog jag att resurserna skulle innehålla ett större audiovisuellt material. Det visade sig att så inte var fallet på grund av kontraktliga-, upphovsrättsliga- och av andra skäl. Ett av skälen hade jag redan kännedom om, nämligen att många arkiv med dansmaterial förvaras enskilt och privat hos dansarna och koreograferna själva. Det betyder att mycket av den intellektuella informationen från föreställningarna inte är tillgänglig för användaren i arkiven. Det som är tillgängligt av vårt kulturarv på scenkonstområdet, består med andra ord till stor del av grundläggande metadata, vilket i grunden är ett demokratiskt problem, enligt min uppfattning.

5.3. Från användarcentrerade- till användardrivna arkiv

Med DDA:s scrapbook kan användaren skapa och organisera sin egen samling, och funktionen gör användaren delaktig och till medskapare i arkivet. Konceptet att användare är delaktiga och medskapare i arkivet är intressant. Det är ett sätt dela på makten i arkivet, utan behovet av etiska riktlinjer som säger att den ena parten är i behov av något som den andre ska ge, vilket jag ser som ett mer demokratiskt och socialt rättvist arkiv. I samband med det försvinner dessutom i princip problematiken med reducering av människor och en alltför ansvarstygnd yrkeskår. Användardrivna arkiv har dessutom potential att generera mer kunskap till arkivet genom användares

bidrag. De arkiv jag undersökte i studien har brist på kontextuell metadata och det finns inga varierade perspektiv som ger fler möjliga ingångar till materialet. Det skulle kunna bero på de svårigheter som finns med att ämnesanalysera och att säga vad något ”handlar om”, som Pomeranz påpekat, men snarare är det på grund av att resurserna saknar det innehåll som gör det möjligt med mångfasetterade perspektiv, beroende på den funktion som respektive resurs är avsedd, eller varit möjlig att ha. Av egen erfarenhet från danskonsten så vet jag i alla fall att perspektiven finns, och att de skulle kunna berika arkiven om möjligheten fanns.

I artikeln ”Metadata Enrichment for Digital Heritage: Users as Co-Creators (2018), argumenterar Getaneh Alemu inte bara för en användarcentrering utan också för användardrivna arkiv.⁵⁹ I användardrivna arkiv är användare inte längre passiva konsumenter, utan aktiva medskapare, delaktiga i skapandet av metadata genom ”crowdsourcing”, som ett sätt att berika kulturarvet. Alemu ser en outnyttjad potential i de metadata som skulle kunna produceras av användaren i digitala arkiv, eftersom de kan ge andra perspektiv på materialet i arkiven, som är möjliga att tolka på betydligt fler vis än de metadata som produceras av arkivariers expertis, med en standardiserad metadata. Med en större mängd, och en mer kontextualiserad ”social” metadata, som Alemu benämner det, blir det kanske möjligt med en verkligt differentierad access, såsom Caswell och Cifor menar är omsorgsetiskt. Alemu hävdar, och många andra forskare med henne och som hon refererar till i artikeln, att metadata som produceras av ett kollektiv, snarare än en enskild individ, ackumulerar mer kunskap till arkiven, och termen ”the intelligent crowd” används.⁶⁰

Som exempel ges Wikipedia och hur kunskapsbanken byggs upp där; med många små bidrag där det ständigt tillförs mer fakta, som revideras, blir till ny kunskap, och så vidare. Den kunskap som läggs till där kommer inte bara från amatörer utan även en expertis. Alemu säger att i arkiv för kulturarv kan användare med olika kunskaper på olika nivåer bli medskapare i metadataproduktionen genom att exempelvis tagga bilder, översätta metadata till andra språk, namnge orter på en karta med mera.⁶¹

⁵⁹ Getaneh Alemu, ”Metadata Enrichment for Digital Heritage. Users as Co-Creators”, *International Information & Library Review*, 50:2, 2018, s 142-156, <https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/10572317.2018.1449426>, 2019-05-19.

⁶⁰ Alemu, kapitel 2.

⁶¹ Ibid.

Om användare blir medskapare i den textuella metadataprocessen, såsom Alemu och andra med henne föreslagit, så kommer vi förbi problematiken med en kostsam och tidskrävande metadatapraktik, samtidigt som metadata blir användarvänlig för alla grupper, såväl amatörer, som semi-amatörer och experter. Det innebär också att steget mot radikal empati kommer att tas, vilket också kommer att ändra arkivariens nuvarande roll, som enligt Caswell, Cifor och Harris istället blir att bjuda in ”den andre” i arkivets nätverk, och att göra hen delaktig i det. Gilliland varnar dock för att det också innebär att kontrollen över metadata kvaliteten försvinner. Nackdelarna med användargenererad metadata är således, enligt henne, att trovärdigheten riskerar att skadas, både vad gäller metadata och det som beskrivs genom metadata.⁶² Det kan därför vara nödvändigt med en instans som ser till att metadatakvaliteten upprätthålls. Trovärdigheten för innehållet i det användardrivna Wikipedia är dock hög just för att resursen bygger på delaktighet och att alla inbjuds att redigera: ”[...] ju fler personer som har varit inblandade, desto fler personer har haft möjlighet att kritiskt granska artikeln och korrigera felaktigheter.”⁶³ På Wikipedia utgör användarna således själva den kontrollerande instansen över innehållets kvalitet. De användare som bidrar måste hålla sig till regeln om att skriva utifrån en neutral utgångspunkt och att bidra med artiklar som alla kan acceptera. Wikipedia utgår från en liknande princip som den omsorgsetiska principen vad gäller det ömsesidiga ansvaret och respekten, genom att förutsätta att de flesta som bidrar till innehållet i Wikipedia gör det ansvarsfullt. Om ett destruktivt beteende identifieras, så finns det en policy för hur det kan bemötas. Webbplatsen kan på så vis även fortsättningsvis fungera och utvecklas. Policyn innebär förutsättandet att andra bidragsgivare menar väl, och en uppmuntran till alla att se utifrån andras perspektiv, vilket går i linje med radikal empati.⁶⁴ Metadatakvalitet bör, enligt mig, kunna försäkras på liknande vis. Det är då viktigt att det framgår tydligt för användaren vilken status metadata har, och att redigeringens historik är möjlig att följa, vilket möjliggör en kritisk granskning av metadata. Alemu menar att det är social metadata, och kommunikation kring den, som saknas i moderna arkiv för kulturarv, vilket också är min betraktelse av de undersökta arkiven i den här studien. Men, då måste det också finnas ett digitaliserat material som det kan

⁶²Gilliland, 2016.

⁶³ Wikipedia, ”Wikipedia som källa”,
https://sv.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedia_som_k%C3%A4lla, 2019-06-11.

⁶⁴ Wikipedia, ”Policy och riktlinjer”,
https://sv.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Policy_och_riktlinjer, 2019-06-11.

produceras social metadata kring. Vad gäller dans och kulturarv så är det digitaliserade materialet i princip obefintligt, i förhållande till den mängd videomaterial som finns utspritt hos danskompanierna själva.

För multimediala kulturarv måste det självfallet finnas multimediala arkiv. Med en metadataproduktion som är i en ständig process, producerad av ett kollektiv, blir kunskapsproduktionen större, de multimediala arkiven berikade, och kulturarvet tillgängligt för fler användare. Arkiven kan då i högre grad sägas vara relevanta och spegla samhället och ge användaren en känsla av både ett delat ansvar och ägarskap. Det är vad jag anser vara mer omsorgsetiskt, och mer demokratiskt än rådande metadatapraktiker. Gilliland liknar metadata's betydelse för en kunskapsproduktion med Rosettstenens betydelse för uttolkningen av de egyptiska hieroglyferna, vilket jag låter vara diskussionens och uppsatsens slutord:

What we do know is that the existence of many types of metadata will prove critical to the continued physical and intellectual accessibility and utility of digital information resources and the information objects that they contain. In this sense, metadata provides us with the Rosetta Stone that will make it possible to decode information objects and their transformation into knowledge in the cultural heritage information systems of the twenty-first century.⁶⁵

⁶⁵ Gilliland, 2016.

6. Käll- och litteraturförteckning

Alemu, Getaneh, "Metadata Enrichment for Digital Heritage. Users as Co-Creators", *International Information & Library Review*, 50:2, 2018, s 142-156, <https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/10572317.2018.1449426>, 2019-05-19

Battershill, C., Southworth, H., Staveley, A., Widner, M., Elizabeth Willson E., Gordon & Wilson, N., *Scholarly Adventures in Digital Humanities. Making The Modernist Archives Publishing Project*, Springer, 2017

Caswell, M. & Cifor, M., "From Human Rights to Feminist Ethics. Radical Empathy in the Archives", *Archivaria*, 81(1), 2016, 23-43

Caswell, M., "The Archive' Is Not an Archives. On Acknowledging the Intellectual Contributions of Archival Studies". *Reconstruction*, 16.1, ARCHIVES ON FIRE: Artifacts & Works, Communities & Fields, 2016

Duff, Wendy M., Flinn, Andrew, Suurtamm, Karen Emily och Wallace, David A., "Social Justice Impact of Archives. A Preliminary Investigation," *Archival Science* 13, no. 4, december 2013

Fear, Kathleen, "User Understanding of Metadata in Digital Collections. Or, What Exactly Do You Mean by 'Coverage'?", *American Archivist*, 2010, <https://americanarchivist.org/doi/pdf/10.17723/aarc.73.1.j00044lr77415551>, 2019-05-20

Fensham, Rachel, "Searching movements history, Digital Dance Archive", *Transmission in motion. The technologizing of dance*, red. M. Bleeker, M., & Taylor & Francis., London: Routledge, 2016

Gilliland, Anne J., "Setting the stage", *Introduction to metadata*, red. Murtha Baca, Los Angeles: Getty Publications, 2016,

<http://www.getty.edu/publications/intrometadata/setting-the-stage/>, 2019-06-11

Gilliland, A., "The Wink that's Worth a Thousand Words. A Contemplation on the Nature of Metadata and Metadata Practices in the Archival World", *Archives in Liquid Times*, red. Glaudemans, Arnoud, Jonker, Rienk & Smit, Frans, , Jaarboek, Den Haag: Stichting Archiefpublicaties, 2017, s. 212-227

Pomerantz, Jeffrey, *Metadata*, Cambridge, MA: MIT Press, 2015

Ratcliffe, M., "Phenomenology as a Form of Empathy", *Inquiry*, 55(5), 2012, s. 473-495,

<https://pdfs.semanticscholar.org/e5e9/5b7222ac9b50308c82a6b95ac8fd9ef188ee.pdf>,

2019-05-02

Rössle, Anna, *Är en bild värd mer än tusen ord? En studie i metadataanvändning i Kringlas och Stockholms digitala stadsmuseums bilddatabaser* (Dissertation), 2018.

<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1214108/FULLTEXT01.pdf>, 2019-05-21

Saxton, A. *Archival Activism and Mental Health. Being participatory, sharing control and building legitimacy*. UCL, 2015

Ernst, Wolfgang, "Order by Fluctuation? Classical Archives and Their Audiovisual Counterparts. Technomathematical And Epistemological Options in Navigating Trans-Alphabetical Archives", *Archives in Liquid Times*, red. Glaudemans, Arnoud, Jonker, Rienk, & Smit, Frans, , Jaarboek, Den Haag: Stichting Archiefpublicaties, 2017, s 161-174

7. Elektroniska källor

"Filosofer.se. Om tänkare och idéer",

<https://www.filosofer.se/husserl.html>, 2019-05-02

Riksantikvarieämbetet, Informationsavdelningen,
<http://www.ksamsok.se/wp-content/uploads/2012/11/Information-till-informationsf%C3%B6rvaltare-som-levererar-data-till-K-sams%C3%B6k.pdf>, 2019-05-25

Digisam.se,
<http://www.digisam.se/om-standarder/>, 2019-04-03

Kungliga Biblioteket,
<http://www.kb.se/bibliotek/Metadata/>, 2019-03-15

Digisam.se,
<http://www.digisam.se/leveranser/leveranser-alla/>, 2019-04-03

Forskningsprojekt, *Institutionen för kultur och estetik*, Stockholms universitet,
<https://www.su.se/ike/om-oss/nyheter/forskningsprojekt-om-metadata-i-digital-bildsamling-beviljas-14-064-000-kronor-fr%C3%A5n-vetenskapsr%C3%A5det-1.409398>

Digisam.se,
<http://www.digisam.se/artificiell-intelligens-lockar-digisamare/>, 2019-05-21

Kulturrådet,
<https://www.kulturradet.se//sv/nyheter/2009/Framgangsrikt-accessprojekt-avslutas-2009/>, 2019-05-07

Scendatabasen,
<http://www.scendatabasen.se/default.aspx?mode=about>, 2019-04-15

Scenarkivet,
<http://www.scenarkivet.se/info/>, 2019-03-15

Rambert archive,

<http://www.rambert.org.uk/explore/rambert-archive/>, 2019-04-29

Digital Dance Archive (DDA) (inte längre tillgänglig),

<http://www.dance-archives.ac.uk/>

Historia i en digital värld,

https://digihist.se/hdv2/3-material/#3_4, 2019-05-19

Wikipedia, ”Wikipedia som källa”,

https://sv.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedia_som_k%C3%A4lla, 2019-06-11

Wikipedia, ”Policy och riktlinjer”,

https://sv.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Policy_och_riktlinjer, 2019-06-11